

157
DISSERTATIO

INAUGURALIS JURIDICA

DE

JURE VISITANDI ECCLESIAS

Quoad temporalia Episcopis Germaniæ
ex observantia competente

QUAM

UNA CUM SELECTIS EX OMNI JURE THESISIBUS

EX INDULTU INCLYTÆ FACULTATIS JURIDICÆ

IN ALMA UNIVERSITATE MOGUNTINA

SINE PRÆSIDE

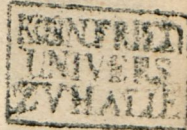
PRO SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS & PRIVILEGIIS
RITE CONSEQUENDIS PUBLICÆ ERUDITORUM CENSURÆ
SUBMITTIT

FRANCISCUS JOSEPHUS IGNATIUS DE LINDEN,

CAN. DOMICELL. AD S. S. PETRUM & ALEXANDRUM
ASCHAFFENBURGI

AUTHOR & RESPONDENS.

DIE JANUARIJ MDCCLXXXV.

MOGUNTIAE,

Ex Typographia Elect. Aul. Acad. privil. apud Joan. Joseph. Alef,
Hered. Hafner. 1785.

DISSERTATIO

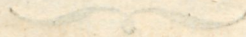
PHILOSOPHICAE

DE

REVEVENDI ECCLESIAE

ALTISSIMAE S. MICHAELIS APOSTOLICI

IN URBE VATICANA

DE

REVEVENDI ECCLESIAE

ALTISSIMAE S. MICHAELIS APOSTOLICI

IN URBE VATICANA

DE

REVEVENDI ECCLESIAE

ALTISSIMAE S. MICHAELIS APOSTOLICI

IN URBE VATICANA

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

EMINENTISSIMO AC CELSISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO

DOMINO

FRIDERICO CAROLO
JOSEPHO

SANCTÆ SEDIS MOGUNTINÆ

ARCHIEPISCOPO

S. R. I. PER GERMANIAM

ARCHICANCELLARIO

ET

PRINCIPI ELECTORI

EPISCOPO AC PRINCIPI
WORMATIENSI

DOMINO, DOMINO MEO CLEMENTISSIMO,

PRINCIPI

PIISSIMO, JUSTISSIMO ET CONSTANTISSIMO,

PATRIÆ PATRI OPTIMO

PUBLICARUM SCIENTIÆ & VIRTUTIS SCHOLARUM
GYMNASIORUM
ET TOTIUS
ACADEMIÆ
RESTAURATORI AUGUSTO

PRIMITIAS SUI LABORIS ACADEMICI
SUMMA, QUA PAR EST, VENERATIONE
DICAT, DEDICAT, CONSECRAT

Servorum infimus

FRANCISCUS JOSEPHUS IGNATIUS
DE LINDEN

AUTHOR.

DE
JURE VISITANDI ECCLESIAS
Quoad temporalia Episcopis Germaniæ
competente.
INGRESSUS.

§. I.

- I. Secundum principia J. P. Eccles. univ. §. 2.
II. Secundum perpetuam Ecclesiæ praxin

A) Generalem

- a) Ecclesiæ orientalis, æque æ.
b) Ecclesiæ occidentalis §. 3.

B) Specialem Ecclesiæ germanicæ praxin

A) in Conciliis

a) nationalibus

- α) Sæculi VI. §. 4.
β) - - VII. §. 5. 6. 7.
γ) - - VIII. §. 8.
δ) - - IX. §. 9. 10.
ε) - - X. §. 11.
ξ) - - XI - XV. §. 12.
σ) - - XVI. §. 13.

b) provincialibus speciatim

α) Moguntinæ

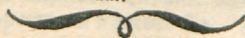
- β) Trevis & alibi habitis. §. 13. 14. 15.

B) in corpore decretalium

C) Chartis visitatoriis diæceseos moguntinæ

D) in constitutionibus Imperii tum

- a) in antiqua formula reform. CAROLI V. tum
b) in Capitulatione noviss. JOSEPHI II. fun-
datam.

JURE VISITANDI ECCLESIAS

Quoad tempora Juris Germanici

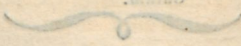
IMPERII

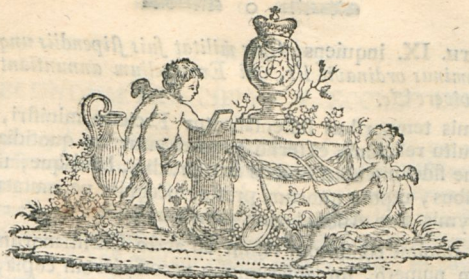
II. Specimen Juris Germanici

A) in Conditi

- a) rationabilis
- b) provincialibus
- c) Moguntia
- d) Trivris & alibi habitis

- 1) in corpore decretalium
- 2) Chartis visitationis
- 3) in constitutionibus Imperii tum
- 4) in regulis formulis
- 5) in Capitulatione novae

I N G R E S S U S.

DE ORIGINE, EXISTENTIA, FINE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

§. I.

Instituta a Christo societate christiana, in qua peculiare hominum genus electum, quibus divinus christianæ religionis Conditor munus docendi, baptizandi, cenam, sacrificiumque novæ legis celebrandi, potestatem ligandi, ac solvendi, verbo: regendi Ecclesiam, omnemque cultum liturgicum administrandi concedidit, planum est ex ipso rectæ rationis lumine, Christianos obstringi, ad sumptus tum in sustentatione ministrorum, tum in externo religionis exercitio necessarios suppeditandos.

Hanc obligationem jam agnoverunt piæ illæ, & opulentæ mulieres, alique, qui ab initio Christum secuti, eundemque cum Apostolis, in Palestina docentem, suis servitiis, & eleemosynis adjuverunt. Eandem inculcavit Christus MATTH. X. 10. pronuntians dignum esse operarium mercede sua. Cui consonat Apostolus

I. CORINTH. IX. inquit: *Quis militat suis stipendiis unquam? ... ite & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant; de Evangelio vivere &c.*

Primis temporibus sustentabantur Ecclesiæ ministri, sumtusque in cultu religionis externo promebantur ex quotidianis liberalibusque fidelium oblationibus sive prædiis, bonisque, ut vocant, immobilibus, utpote quorum pretia, pecuniis permutata, saltem Hierosolymis ante Apostolorum ponebant pedes.

Sed minime consultum visum est aucto Christianorum ac Ministrorum numero, impensarumque necessariorum copia, præsertim post Constantini M. tempora, rem omnem quotidianæ & incertæ, ac interdum remissa fidelium liberalitati permittere, unde minime a religionis christianæ perfectione visum est, etiam prædia ac fundos admittere, eosque in perpetuum retinere, quæ quidem interdum ab ipsis Christianorum communitatibus, interdum ab uno ex locupletioribus, vel ab ipsis Principibus, sunt his sacris usibus consecrata; nullo, quantum ad rem, discrimine, cum hac ratione sufficientibus ad cultum divinum, & congruam Ministrorum alimoniam redditibus, aliunde suppeditatis cesser æque in singulis obligatio ex propriis eosdem alendi, ritibusque liturgicis prospiciendi. Nihilominus constitutis etiam fundis, stabilibusque Ecclesiarum redditibus retenta diu aliqua species primævæ obligationis, consuetudinisque in spontaneis saltem ad sacrificium Missæ levioris momenti oblationibus, quæ adhuc post sæculum XII. in quibusdam Synodis præceptæ, in Tridentino duntaxat commendatæ, hodie maximam partem sunt abolitæ. Taceo de decimis adhuc hodie usitatis, utpote quæ non ad spontaneas contributiones, sed ad bona stabilia spectant.

Quemcumque respiciamus rerum statum, sive illum, ubi Ecclesiarum proventus satis constabant liberalibus oblationibus, sive illum ubi jam antecesserant fundi, & bona stabilia, quæritur, penes quem suapte natura, & ex perpetua Ecclesiæ praxi fuerit summa illarum rerum administratio, aut saltem cura, jusque inspicendi, vigilandique ac prospiciendi, nequid Ecclesiæ, cultus divinus, sacrorumque Ministri damni paterentur.

§. II.

SECUNDUM PRINCIPIA J. P. ECCLES. UNIV.

Episcopi, qui positi sunt regere Ecclesiam Dei, ex natura regiminis ecclesiastici complexum jurium tenent, (NETELBLADT Syst. elem. univ. Jurisp. Natur. §. 864. 357) quæ tanquam media ad cultum divinum conservandum ac promovendum necessaria sunt. (*) Hæc jura, una cum juribus dignitati Episcopali adnexis, (quæque comprehensis) ad quatuor classes reduci solent, ad jura ordinis, jurisdictionis, legis diœcesanæ, ut & status sive dignitatis (SCHMIDT I. J. eccles. P. II. C. I. Sect. V. Art. I. §. CXVI.). Inter jura jurisdictionis præcipua numerandum est jus visitationis (**), quo Episcopi vi supremæ suæ inspectionis adeo necessario pollent, ut absque destructione regiminis Ecclesiastici iis denegari nequeat. Ambitus autem hujus juris duobus absolvitur objectis, spiritualibus, & temporalibus Ecclesiæ visitandæ: prætermisissis spiritualibus modo principia universalia investigemus, ex quibus Episcopo diœcesin visitanti circa temporalia inquirere ac cognoscere liceat.

A 3 I.

(*) Ex Illustri illa Camera Imp. præteritione: "Das die Untersuchung der höchsten Temporalien nicht dem Erzbischofe als Metropolitan, sondern dem k. R. R. Ge. richte allein gebühre." prono alveo fluere, cuique videbitur, Episcoporum Germanicam potestatem visitandi ad mere spiritualia restringi; istud principium abstractum huic Dissertationi antea præbuit, cujus igitur Crinomenon unice circa jus visitandi quoad temporalia Episcopis Germ. vindicandum versatur. Prætermisissis igitur juribus Imperatori, Dominis territorii, nec non Advocatis Eccles. circa visitationem competentibus, ex observantia duntaxat demonstrandum suscepi, & Episcopo Germanicam circa temporalia visitare, jocundam atque licitum esse.

(**) Authores, qui de jure visitandi Ecclesias generatim scripsere, vide in BOEHMERI J. Eccl. Part. III. Lib. 3. tit. 39. §. 1. quibus addi possunt VAN ESPEN J. E. T. 1. P. I. T. 17. Acta Eccl. Mediolanensis a S. CAROLO Cardinali S. Præe. dis Archiepiscopo condita, Frederici Card. BORROMÆI jussu &c. Patavii 1754. quæ acta praxin Consilii Trident. sistunt. CRAMER observ. T. 6. observ. 1433. DITTERICH primæ lineæ J. P. Eccl. Epoch. V. Art. 4. 6. 9.

I. Episcoporum potestas in ordine ad finem Ecclesiæ consequendum spectata, ex principiis universalibus dijudicanda, iisdem finibus regitur, quibus potestas secularis ac civilis, respectu ad salutem civitatis habito circumscribitur. Cultus igitur divini causa Episcopi est, ^{α)} curare nequid in ejus detrimentum præcipue ab illis suscipiatur, quibuscum curam regiminis suæ Ecclesiæ dividit: & ^{β)} ut cultus divinus de die in diem magis promoveatur. Neutrum autem horum obtineri poterit, nisi Episcopus jure inspectionis quoad Ecclesiam visitandam gaudeat, & ei Parochiam, vel ut hodie vocant Diœcesin suam circumeunti, omnium eorum, quæ in Ecclesia ipsi ad regendum commissa peraguntur, & in finem Ecclesiæ influere possunt, exactam petere notitiam liceat: nisi Episcopus de administratione dotis Ecclesiæ rationes exigere queat, cum dote exhausta omnis Ecclesia pereat, ad quam conservandam positus est: ne dote Ecclesiæ male administrata, sumtus in cultum divinum, sustentationem Ministrorum, extruccionem vel conservationem sacrarum ædium e patrimonio Ecclesiæ erogandi deficiant.

II. Episcopus de vita & honestate Clericorum vi muneris a Christo ipsi demandati, inquirere tenetur, sed ad quid cura ista pastoralis, nisi de mala proventuum administratione, reddituumque dispensatione tanquam primo omnis luxuriæ, omnisque irregularitatis fonte cognoscere ac statuere possit? nisi Ecclesiam, ut Gregorius M. ait, a tali peste mundare queat? Ad quid cura pastoralis, si fundatio, si dos Ecclesiæ, cui omnis disciplina superstructa est, perierit?

III. Episcoporum potestas intuitu suæ Diœceseos generalis ac illimitata dicenda haud foret, si pars disciplina ecclesiastica politica eorum facultati cognoscendi, & statuendi subtracta esset, & proin luxuriam, prodigalitem haud eradicare, & parsimoniam simplicitatemque clericalem restituere non posset.

IV. Potestas ecclesiastica, quæ penes Episcopos residet, & jura Ecclesiæ primigenia, & contracta complectitur, quorsum & temporalia Ecclesiarum referenda sunt, (NETTELBLADT I. c. §. 396. 892. 1497.)

V. Sicut ex sine reipublica civilis, jura potestatis civilis circa sacra dantur, quæ liturgiam pro objecto habent (NETTELBLADT I. c. §. 1495.)

7
§. 1495.) ita ex fine Ecclesie jura potestatis ecclesiastica secularia duntur necesse est, quæ eatenus administrationem temporalium Ecclesie visitandæ pro objecto habent, quatenus jura reipublica non læduntur, & salus Ecclesie requirit.

§. III.

SECUNDUM PERPETUAM ECCLESIE PRAXIN.

a) Generalem

a) Ecclesie orientalis

b) Ecclesie occidentalis.

Erant hæc in Christi Ecclesia tribus primis sæculis perpetua praxis, ut rerum ecclesiasticarum non tantum suprema cura, & inspectio, sed ipsa etiam administratio saltem per Diaconos delectos, esset in manibus hierarcharum, id, quod novissima Apostolorum septem Diaconos, Sixtique Romani Pontificis B. Laurentium hunc in finem constituentium exempla, ipsique apostolici Canones demonstrant (*). Nihil tum juris sibi imperantes, aut vindicarunt, aut vindicare poterant. Nondum erat heteria legitima cum consensu principum recepta aut jure civilis domicili gavisæ; unde nil ea spectabat ad civilem societatem. At postquam sub CONSTANTINO M. fuit reipublica innexa, & inter heterias licitas membra collegique societatis civilis connumerata, etiam jus protectionis & advocatiæ specialis, tum respectu ipsius cætus, tum intuitu bonorum ad ejus usus destinatorum fuit extensum, quod haud dubie involvit jus quoddam majestaticum rectæ eorundem administrationi invigilandi.

Id enim & munus Advocati, & recta ratio postulat; cum bonis hæc dilapidatis, vel alio extra territorii fines translatis, aut cessare debeat cultus religionis publicus, sacrumque ministerium suis in ditionibus, aut saltem in usus necessarios novis contributionibus vel a populo, vel a principibus fit succurrendum.

Nihil

(*) Can. Apost. 40. 41.

Nihilominus si sacrae antiquitatis attente evolvimus monumenta, deprehendimus, etiam post Constantini tempora plenam bonorum ecclesiasticorum curam, & de iis disponendi facultatem solis Episcopis esse relictam. Ex quo pronum est colligere, imperantes Christianos semper persuasos fuisse, supremam illam circa reditus ejusmodi potestatem ac sollicitudinem a nemine rectius geri, quam ab iis, qui ratione officii ab ea prorsus excludi nequeunt, & integerrimae gubernationis spem faciunt, adeoque inductos fuisse, ut etiam suae jurisdictionis concurrentis partem, quae alioquin Majestati est propria, vel tacito, vel deserto consensu in eos transferret. Id quod & in Ecclesia orientali & occidentali factum fuisse ex historia discimus. Pro oriente testis praeter alios idoneus est Imperator Justinianus, qui suis constitutionibus (*) & administrationem, & plenam circa bona ecclesiastica dispositionem ad mentem aevi apostolici (**) agnoscit in Episcopis. Accedunt sensa Conciliorum jam inde a saeculo IV. celebratorum, & a christianis Principibus sine exceptione pro legitimis agnitorum, scilicet Gangrensis circa annum 330. (***) Antiocheni, anno 341. (****) Calcedonenis an. 345. Quamvis in hac postrema synodo mutatio quaedam sit facta, (*****) & postea introducta celebris illa in quatuor

(*) Vid. Nov. 46. Tit. 1. Nov. 123. C. 2. Nov. 131. C. 11. &c.

(**) Ad. Ap. 6. THOMASSIN. discipline eccles. ancienne & nouvelle T. 3. Liv. 11. Ch. 1. VAN ESPEN J. E. T. 1. P. II. Tit. 32. C. 2. de divisione Bonorum.

(***) Can. 7. & 8. HARDUIN. Collect. C. C. reg. T. I. Col. 535.

(****) Can. 24. HARDUIN l. c. Col. 607. Episcopo soli omnis temporalium Ecclesiae cura ad administratio committitur. THOMASSIN. T. III. Liv. 2. Ch. 1. NATALIS ALEXANDER Hist. Eccl. T. V. de bonis Ecclesiarum. §. 11. m. 11.

(*****) Concilii Calcedonenis mentionem facio, quod hoc quoad administrationem bonorum Ecclesiasticorum epocham facere videatur; quamvis enim illa usque ad annum 451. passim relicta fuerit ipsis Episcopis, tamen tunc ad exemplum quarundam Ecclesiarum statuerent hoc Concilio Can. 26. administratio ex ratione, in Canone dicto, adducta in aedonoms transferebatur; potestas igitur Episcoporum, circa administrationem temporalium imminuta quidem, propter subjectam tamen clausulam (ut aedonoms juxta sententiam Episcopi bona administret) iis adempta dici nequit. (c)

partes reddituum divisio. (*) Perpetuo igitur istorum seculorum
 Episcopi reddituum bonorumque ecclesiasticorum administratores
 ac dispensatores plena cum potestate inspiciendi sunt habiti. Quæ
 ut magis firmentur, sufficiat testimonium S. Gelasii P. qui in epi-
 stola 10. dicit: præfulum autoritas nostrorum emanavit ut facultates
 Ecclesiarum Episcopi ad regendum habeant potestatem; sic & Con-
 cilium Toletanum III. Can. 3. 6. 19. dum de bonis Ecclesiæ loqui-
 tur, innuit omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi
 ordinationem, & potestatem pertineant. (**). Hæcce externæ Ec-
 clesiarum Italiæ, ac Hispaniæ Politiæ principia in Germania etiam
 recepta sunt, & constitutionibus RR. PP. & Imperatorum & Con-
 ciliarum decretis firmata fuere.

§. IV.

b) Specialem Ecclesiæ Germ. praxin

A) in Conciliis

a) nationalibus

α) Sæculi VI.

Si ad Synodum Aurelianensem primam, (***) quæ 511. Clodo-
 veo I. convocante (****) ad fundandam Ecclesiam celebra-
 tur, recurramus, juxta sanctionem Canonum, ad quos provocatur,
 potestatem episcopalem ratione bonorum Ecclesiarum plenissimam
 reperimus; "de iis, Can. XV. dicitur, quæ parochiis in terris,
 vineis, mancipiis atque peculis quicumque fideles obtulerint,
 B. an-

(*) VAN ESPEN T. I. P. II. Tit. 18. C. 1. Tit. 32. C. 6. THOMASSIN. ib. P. 3,
 Liv. 2. Ch. VII.

(**) Vid. C. HISPALENSE C. 8. 9. C. Toll. IV. C. 48. THOMASSIN, ib. Ch. V.

(***) In HARDUINI Collectione C. C. regia T. II. p. 1010.

(****) Vid. epistola ipsius Synodi ad Clodoveum: "Rege Christianissimo convocante,
 ,, rerum decernendarum Capita Patribus proponente &c."

„antiquorum Canonum Statuta seruentur, ut omnia in Episcopi potestate consistant.” Quorsum & dispositio Concilii Epaonenſis Anno 517. celebrati (*) referenda est, qua præsbyteris forma emendi vel vendendi bona ecclesiastica præscribitur, addita clausula: “ut quidquid sine Episcoporum notitia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur,” quod eodem Concilio Can. 12. de Episcopis respectu ad metropolitans habito asseritur. Hinc & nemini defuncto Episcopo de rebus Ecclesiæ quidquam præsumere licuit, ut Can. 16. Concilii Herdenſis, & Can. 2. Concilii Valentini Anno 524. celebrati expresse statutum legitur; unde intellectu facillimum est, cur Gregorius Turonenſis (***) clericum illum maximæ arguerit insolentiæ, qui defuncto Episcopo facultates Ecclesiæ, tanquam si jam Episcopus esset, occupaverat; Concilio Aurelianensi III. de Anno 528. (***) Abbatibus, præsbyteris, aliisque de rebus Ecclesiæ alienare quidquam absque permisso & subscriptione Episcopi sui interdicitur, imo siquid quidam alienaverit, “regradetur communionem concessa, & quod temere præsumtum aut alienatum est, ordinatione Episcopi revocetur” & ut verba Concilii Aurelianensis IV. Can. 25. de Anno 541. afferam (****) nullus res Ecclesiæ contempto Pontifice (*****) petere, aut occupare præsumat: quorsum & dispositio Concilii Aurelianensis V. de An. 549. referenda est, quæ eadem prohibitionem repetita contravenientem a liminibus Ecclesiæ

(*) HARDUIN. ibidem p. 1049.

(**) GREGORII TURONENSIS Lib. 2. C. 23. THOMASSIN. P. III. Liv. 2, Ch. V.

(***) HARDUIN. T. 2. pag. 1427.

(****) HARDUIN. 2. C. T. 2. pag. 1436.

(*****) Nequis ex istis verbis prætensiones curiæ romanæ in mediæ ævæ defendere conentur, cum Nomen Papa omnibus Episcopis urbium commune fuerit, ut ostendit BINGHAM in orig. eccl. & Episcopi Germaniæ etiam Pontifices appellati fuerint, quod optime ex R. DAGOBERTI præcepto de episcopali dignitate Caduricæ urbis conlata Desiderio Thesaurario probatur, Vid. Baluz in Capit. RR. Francorum T. 1. pag. 141.

clesia (*) arcet, donec alienata restituta fuerint; quique Canones in Synodo Avernenſi II. eodem anno celebrata denuo confirmati, (**) *decretione Childeberti R. circa annum 595. corroborantur*, qui excommunicationi Episcoporum effectus civiles tribuit: (***) "qui Episcopum suum noluerit audire, ait ille, & excommunicatus fuerit, perennem condemnationem apud Deum sustineat, & insuper de palatio nostro sit omnino extraneus, & omnes facultates suas amittat, qui noluit sacerdotis sui medicamenta sustinere."

§. V.

Aucto Ecclesiarum patrimonio (****) Episcopi onus administrationis in Archidiaconos præcipue devolvère, jure tamen inspectionis sibi salvo retento, cum ea tantum conditione clericos istos administratores constituerint, ut ipsis singulis annis de officio suo rationes redderent, (*****) quas Episcopi, clero in loco immunitatis integro fere recluso, singulis annis in Synodo tempore quadagesimali habita, (*****) crescente vero illo omni anno diæcesim visitantes recipere, quidquod ipsis in Capitularibus RR. Francorum

B 2

corum

(*) HARDUIN. Tom. 2. p. 1446.

(**) HARDUIN. *ibid.* p. 1451.

(***) BALUZIUS in Cap. RR. Francorum T. 1. p. 17. Schmidts Geschichte der Deutschen I. B. S. 324.

(****) Causæ incrementi patrimonii ecclesiarum vid. Schmidts Geschichte der Deutschen I. B. p. 127. Ex formulis Marculfi lib. 2. form. 1. 2. 3. ut & formulis Sirmoadicis form. 1. in Baluzii Capitul. RR. Francorum T. 2. p. 469. quibus addi potest L. Alemanorum Cap. 1. 2. S. Dagoberti R. Capitulare 2dum in Baluz. I. cit. T. 1. p. 57. & L. Bajuvariorum C. 1. Baluz. *ibid.* p. 96.

(*****) THOMASSIN. discipline Eccl. ancienne & nouvelle P. III. Liv. 2. Ch. V.

(*****) Regino de disciplina Eccl. libri duo cum notis Rigeri, Lib. 1. n. f. Idem tractatus absque notis insertus in coll. Cone. Germ. T. II. Sæc. X. BOEHMER. J. eccl. Prot. T. 3. Lib. 3. Tit. 39. §. 75. WÜRDWEIN de Archidiaconat. mog. T. I.

eorum, ut & Canonibus Conciliorum injunctum fuit; (*) nunc quoque episcopi, ad quorum ordinationem omnis dos (**) ecclesiarum pertinet, administrationem temporalium ad præcipua visitationis suæ objecta referebant, & hæc jura tacito ac expresso Imperatorum ac Regum Germanorum consensu in illos translata (§. 1. 2.) omni modo conservare allaborabant. Hinc nulla Synodus, nullum Concilium, quo istius potestatis Episcoporum circa administrationem temporalium mentio haud fiat: hinc tot Capitularia, quæ Episcopis hæc jura denuo confirmant, unde etiam sæculum 7^{mu}m & 8^{vum} hæc disciplinæ Ecclesiarum externæ principia haud dereliquisse invictis argumentis evincitur.

§. VI.

e) Sæculi VII.

Primum omnium, quod sæculo septimo occurrit, monumentum est edictum Clotarii II. de Anno 615 (***) qui definitionis suæ esse innuit, "ut Canonum statuta in omnibus conserventur, & quod »per tempora ex hoc prætermisum est, vel dehinc perpetualiter »observetur. Et si quis hanc delineationem temerare præsumserit, »in ipsum capitali sententia judicetur, qualiter alii non debeant si- »milia perpetrare." Conc. Narbonense de Anno 627. apud Har- duinum T. III. pag. 493. Can. 8. potestate Episcopi circa administrationem temporalium suæ Ecclesiæ confirmata, illum ab Ecclesiâ removendum statuit, qui infcio Episcopo aliquid e possessionibus Ecclesiæ auferret: "Quicumque Clericus sine conscientia Episcopi »aliquid de possessionibus vel de domo Ecclesiæ tulerit, aut frau- »dem

(*) THOMASSIN, I. c. P. I. Liv. 1. Ch. 46. C. Clovenhovix II. 747. Tarraconense 516. Tolletanum IV. 671. C. 36. C. Arelatense jussu Caroli M. celebratum Anno 813. C. 6. 7.

(**) Remense II. 813. C. X. Capitulare Caroli M. 813. C. 16.

(***) BALUZ, I. c. T. 1. P. 27. edictum Clotarii II. Regis in Concilio Parisiensi V. datum DCXV.

dem fecerit, non solum restituat, quod fecerit, sed etiam non debet ibi in Ecclesia esse, ubi fraudem visus est optasse; duobus jaceat sub pœnitentia annis, & cum desseverit factum, revertatur ad officium." Res Ecclesiis donatæ omni nexu sæculari solvuntur, ut ex integro ad Ecclesiam pertineant: sic Dagobertus rex in Concilio procerum & Episcoporum Moguntia (*) celebrato donat Amando Anno 636. apud Harzheim T. 1. p. 25. civitatem Laudenburg ad Basilicam S. Petri Wormaciæ sub integra immunitate, ut nullus judex publicus ad causas audiendas nec fredda exigere possit, & "omnia Amando viro apostolico, qui huic Ecclesiæ præest, tradit: (**)" & in Concilio Cabilonensi de 650 Clodovæ II. Regis evocatione celebrato apud Harduin. T. 3. p. 949. sæculares ad res parochiarum administrandas accedere prohibentur, & si de his, quæ ad Ecclesiam pertinent, quæcunque, cum non esset Episcopus, presbyteri vendiderint, rescisso contractu ad jura Ecclesiæ revocantur, & Episcopi sit adjudicare, an pretium debeat recipi,

B 3

- (*) Lubenter hic aliquid in gloriam Patriæ meæ de autoritate Conciliorum Moguntia habitorum commemorarem, nisi id jamdum a celeberrimo Reverendissimo ac de Historia & jure eccl. tam prœmerito nunc quoque Episcopo & Suffraganeo Wormatiensi Alex. Wûrdtwein in Eleneho suo Conciliorum moguntinorum §. X factum esse cererem; id tamen adducere adhuc liceat, Romanos jamdum moguntiam civitatem omnium primam æstimasse (Druso enim in Galliis demortuo Moguntia monumentum crexere, ut idem Cl. Wûrdwein in tract. Nero Claudius Drusus Germ. §. X. exhibet) & religione christiana in Germ. introducta Archiepiscopum moguntinum primatem regni, & Caput Gallia ac Germania fuisse, (siehe Strâmers rbcinisches Francken, p. 41. 1778.) & ne Rudolphum Habsburgicum silentio præteream, qui in diplomate de Anno 1274. in Gudeni Cod. dipl. T. 1. p. 756. Ecclesiam mogunt. Columnam Imperii principalem appellat, & penes Gudenum ibid. pag. 10. Benedictus VII. Willigiso pallium mittens dicit: servata duntaxat privilegiorum tuorum integritate, qua in *hota Germania & Gallia* post summum culmen in omnibus ecclesiasticis negotiis, sicut *justum & rectum* esse videtur, *præeminens*.
- (***) In formulis Marculfi Lib. I. form. 3. eadem fere dispositio occurrit: "Nullus judex publicus ad causas audiendas, aut fredda undique exigenda nullo unquam tempore non præsumat ingredi, sed hoc ipse Pontifex vel Successores ejus sub integræ immunitatis nomine valeant dominare."

„cipi, inoe.“ Karolomannus Dux & Princeps Francorum in Capitulari primo de Anno 742. presbyteris admonitis, ut singulis annis Episcopo rationem ministerii sui redderent, factaque promissione, se singulis annis Synodum congregaturum, ut *pecunie Ecclesiarum Ecclesiis restituerentur*, ad Episcopos sese vertit, illisque potestate sua regia, si parochiam circumeant, succurrere promittit: „decrevimus quoque, ait ille, ut unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante graphione, qui defensor Ecclesie ejus est.“ (*) Et nequidem in casu belli de bonis Ecclesie disponit, sed Episcoporum consilio utitur, si partem quandam ecclesialis pecunie propter imminetia bella, & persecutiones ceterarum gentium in adjutorium exercitus sui retinere velit, (**) & in Capitulari de Anno 744 Episcopos hortatur, praevidere, ut Archidiaconi, quibus administrationem bonorum Ecclesie commiserint, munere suo rite fungerentur. (***) In Concilio Suesfionensi sub Pippino majore domus regie Can. 3. apud Harzheim T. 1. pag. 58. circa annum 744 cura de rebus Ecclesie subtractis monachis vel ancillis Dei expresse Episcopis demandatur. Childerico II. Rege in monasterium 752. detruso epocha Merovingorum terminatur, & tota gens Merovingica cum illo expirat.

§. VII.

COROLLARIA EX ANTEA DEDUCTIS.

Ex his a Clodoveo I. Ecclesie germanice fundatore usque ad Childericum II. allatis testimoniis sequentia fluere videntur:

I. Omnia mobilia, ut & immobilia Ecclesis donata per potestatem regiam aliqua ratione nexu seculari dissolvuntur, & unice eccle-

(*) Cap. 1. V. in Baluzii Capit. Tom. I. pag. 146. Georgisch. Corp. J. germ. pag. 487.

(**) Capit. Karolomanni secundum de Anno 743. apud Liptinas Cap. II. apud Baluzium Cap. cit. pag. 150.

(***) Capitulare incerti anni in Synodo, cui interfuit Bonifacius S. Sedis Apostolicæ Legatus circa Annum Christi 744.

ecclesiasticis, quorum tota dispositio ad Episcopum spectat, adnumerantur; sæculares ad eorum administrationem inhabiles declarantur, ac judici publico donationes Ecclesiis factas ingredi, vel de illis judicare, severe interdicitur, unde qualitas sæcularis, quam Prælati Ecclesiæ intuitu temporalium ex principiis originariis suffinet, cum ecclesiastica ex principiis J. pub. eccl. germ. sub Merovingicis in unam coalescere videtur.

II. Episcopi soli ac legitimi rerum Ecclesiarum dispensatores ac inspectores existunt, in ipsos enim reges potestatem de illis disponendi transferebant: hinc Episcoporum consensus in alienatione vel dispensatione super temporalibus essentielle requisitus est, & omnes dispositiones absque eorum consilio factæ, invalidæ declarantur: qua lege quanquam dura, & reges sese obligatos credidere, unde nequidem in casu belli imminentis, absque Episcoporum consensu partem ecclesiasticæ pecuniæ in subsidium sui exercitus retinere ausi fuerunt; præclarum plenitudinis potestatis ad consensum Episcoporum restrictæ exemplum!

III. Crescente Clero, ejus patrimonio aucto Episcopi ejus administrationem in Archidiaconos devolvunt, quin tamen hac translatione eorum jus circa temporalia in substantia imminutum fuerit, administratores enim isti Episcopis singulis annis in Synodo vel visitatione instituta rationes gestæ administrationis reddere tenebantur, potestate sæculari semper adhucdum, ab omni dispositione desuper faciendâ, exclusâ, demortuo etiam Episcopo.

IV. In possessione horum jurium, excommunicatione ac depositione contra eos, qui dispositionibus Capitularium, vel Conciliorum decretis contravenire audebant, sese tuebantur, quam potestatem excommunicandi vel deponendi reges in Episcopis non tantum agnoscebant, sed ut excommunicatio majorem nascercetur efficaciam, excommunicatum ad facultates suas amittendas, condemnabant, & insuper a palatio penitus arcebant: imo canonum statuta adeo sancte servanda erediderunt, ut in eorum contemptorem capitalem sententiam tulerint. Contra dilapidatores bonorum Ecclesiæ in hac epocha, sæculo 6to, 7mo ac 8vo excommunicatione ac depositione, non tantum ex jure divino, uti adnotat Febrorius

nus de statu Ecclesiæ Tom. II. Art. 8. sed & vi legis Imperatoris procedere, ac brachium sæculare, potestatem regiam vel graphionem contra contumaces implorare debebant; ex quibus omnibus demum

V. Inferre liceat, Reges Episcopis tacite jurisdictionem in temporalibus suæ Ecclesiæ concessisse, cum neminem excommunicare, vel ut dilapidatorem deponere potuerint, nisi causa cognita ac decisa.

§. VIII.

2) Sæculi VIII.

En principia sub Merovingicis & Conciliis statuta, & a regibus in vim legis Imperii confirmata: ad familiam augustam Carolingorum modo transeamus, & hic principia de potestate Episcoporum circa temporalia Ecclesiæ suæ investigemus.

Carolus de munere sibi tanquam Advocato Ecclesiæ incumbente persuasus, de disciplina Ecclesiæ conservanda cogitabat, & eum in finem jam sub initio sui regiminis Anno 769. "*hortatu omnium fidelium suorum, & maxime Episcoporum ac reliquorum sacerdotum consultu* varia edidit statuta, Episcopis, clero ac populo observanda: sic in Capitulari suo de Anno 769. Cap. VI. admonito Episcopo, ut in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante graphione, qui defensor Ecclesiæ est, Cap. VII. hisce verbis pergit: "Decrevimus, ut singulis annis unusquisque Episcopus parochiam suam sollicite circumeat, & populum confirmare, & plebes docere & investigare &c. studeat, ac ei unusquisque presbyter in parochia habitans subjectus sit, & semper in quadragesima rationem & ordinem ministerii sui reddat." (*) in Capitulari suo Anno undecimo regni sui confecto potestatem Episcopi circa decimas, partem reddituum Ecclesiæ confirmat: "de decimis, inquit Carolus Cap. VII. ut unusquisque suam decimam donet, atque per *jurisdictionem Pontificis* dispensetur," (**). quæ dispositio jam in Concilio.

(*) Capitulare primum Caroli M. Cap. I. VI. VII. Baluz, T. I. pag. 190.

(**) Incipit decretum Caroli R. Francorum. Baluz, ibid. pag. 196.

lio Paderbornensi de Anno 777. facta penes Harzheim T. I. p. 238. legitur. Anno 789. Carolus (*) considerans una cum sacerdotibus & Consiliariis suis abundantem in se suumque populum Christi regis clementiam, pastorum Ecclesiarum Christi rogat solertiam, ut vigili cura populum Dei per pascua vitæ æternæ docere studeant; missosque suos ad eos dirigit, ut sciant, in illis suam cooperari diligentiam; & missi ipsi ex autoritate regia una cum Episcopis corrigerent, quæ corrigenda essent. In Capitulari Francofordiensi de Anno 794. Cap. IV. Episcopos ac Metropolitans, siquid ipsi corrigere nequeant, ad ipsum recurrere admonet; & Cap. 23. omnibus obligatione solvendi decimas imposita, Cap. 46. omnem dispositionem super oblationibus faciendam, Episcoporum arbitrio committit: „de oblationibus, quæ in Ecclesia vel usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma; & non ab aliis dispensentur, nisi cui Episcopus ordinauerit.“ (**). Hæc in Edicto dominico Anno 800. edito (***) rursus confirmata sunt; Carolus audiens, comites suos ac iudices Episcopis potestatem illam denegare, *qualem recitudo ecclesiastica docet*, eos admonet, „ut nullus quilibet ex fidelibus a minimo usque ad maximum in his, quæ ad Deum pertinent, Episcopo suo inobediens apparere audeat, de supra dictis Capitulis seu aliis eruditionibus ad illorum ministerium pertinentibus. Et si quis Episcopis de his, quæ ad eorum ministerium pertinere noscuntur, vel sicut in Capitulari dudum a nobis facto continetur, contradicere præsumpserit, sciat, se procul dubio, in conspectu nostro exinde dicere rationem,“ unde in lege Longobardorum Cap. 33. apud Baluz. T. I. p. 354. Episcopos ac comites ad concordiam, & dilectionem inter se habendam, ac mutuam sibi adjutorium præstandum hortatur; & Cap. 37. præcipit, ut, quidquid Episcopi ac comites corrigere non possent, ipsi denuntient. In aditamentis ad hanc legem Longobardorum Cap. 39. officium iudicis

(*) Vid. præfatio Domini Caroli R. ad Capitulare, aquisgranense primum Anno 789. Baluz, ibid p. 210.

(**) BALUZ. T. I. p. 262.

(***) BALUZ. ibid. p. 210.

fæcularis etiam tunc suspenditur, si his super possessionibus ecclesiasticis oriatur, quæ non nisi ab Episcopo per advocatum decidatur: „si de possessionibus ecclesiasticis clamor ad iudicem venerit, mittat iudex clamantem cum missio suo ad Episcopum, ut faciat ei per advocatum iustitiam percipere,” & in Capitulari de 803. statuit, ut neque suis, neque futuris temporibus nec ipse, nec suecessorum unus ullo unquam tempore absque consensu & voluntate Episcoporum, res Ecclesiarum petere aut invadere, vel vastare, aut quocunque ingenio alienare præsumat; (*) & in Capitularibus ad Salz. 804. & Concilio Noviomagenfi de 806. penes Baluzium T. I. p. 416. 454. ut & Georgisch. Corp. J. Germ. publ. pag. 728. 1317. repetitum legitur, cum omnia, quæ Ecclesiam tangunt, Episcoporum dispositioni relinquat, eosque admonet, ut thesauros ecclesiasticos diligenter considerent. Unde & Episcopi Bojoriæ provinciæ Salisburgi Anno 807. congregati lites super decimis fidelium ortas propria auctoritate decidebant, & Episcopi Germaniæ Moguntiam Anno 813. iussu Caroli Imperatoris convocati, ut penes Harzheim T. I. p. 407. legimus, definierunt: „sibi potestatem competere, res ecclesiasticas providere, regere, gubernare atque dispensare, & Laicos in eorum ministerio Episcopis esse subjectos ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defendendos.” Quod & Carolus M. in Capitulari, hoc Concilium eodem anno subsequente sua auctoritate corroboravit, cum Cap. XII. Episcopum thesauri Ecclesiæ dispensatorem declarat. (**). In Capitulari secundo incerti cuiusdam anni omnia Deo oblata ad jus sacerdotum pertinere affirmat, „non solum sacrificia, sed quidquid a fidelibus offertur, sive in mancipiis, sive in agris, vineis, sylvis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, Ecclesiæque suæ a quibuscunque ultro offeruntur, Deo indubitanter consecrantur, & ad jus pertinent sacerdotum.” (***) Et in Capitulari tercio ejusdem

(*) Capit. 803 BALUZ T. I. p. 411. in fine, Capitul. incerti anni tertium C. I. BALUZ. T. I. p. 416.

(**) Cap. XII BALUZ ibid. p. 502. 858. HARZHEIM T. I. pag. 414. Georgisch. I. c. p. 1448.

(***) Cap. XI, XII, BALUZ, ibid. pag. 522. C. C. germ. Nat. T. I, p. 419.

dem anni statuere ei placuit, "ut Episcopi rerum ecclesiasticarum in omnibus juxta sacrorum canonum sanctiones plenam habeant potestatem; & ut omnes Ecclesiæ cum dotibus ex omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem & dispositionem suam semper pertineant." (*)

Ludovicus Pius ejusdem fere tenoris statuta ac Capitularia edidit: sic in Capitulari Anni 823. Cap. VI. apud Baluzium T. I. p. 632. missos ac comites ad adjutorium Episcopis præstandum admonuit, ut veri adjutores & populi conservatores dici ac vocari possent, & Cap. 26. Episcopos hortatur, ut ad missos recurrant, ad id cum eorum auxilio adimplendum, quod propter impedimentum quoddam implere non possent. In Concilio Aquisgranensi II. Ludovici Pii jussu Anno 836. celebrato Can. 8. Cap. 3. (in Conciliorum germanicarum nationis T. II. pag. 86.) hæc Episcoporum potestas circa temporalia suæ Ecclesiæ ex decretis Conciliorum œcumenicorum magis firmatur, Canones Concilii Nicæni, Toletani III. Concilii Gangrensis (***) adducuntur, quibus Episcopi dotis Ecclesiæ pleni declarantur administratores. In Capitulari in villa Sparnaco de Anno 846. C. 28. admonitis missis, ut contra deprædatores & oppressores Ecclesiarum, & rerum ad eas pertinentium defensores existant, Cap. 47. in Baluz. T. II. p. 35. prohibetur, ut nemo Episcopo vivente Ecclesiam aut res ad eam pertinentes invadere præsumat, neque præter voluntatem Episcopi quisquam quacunquæ seculari potestate præditus, quasi œconomum constituat. Ex quibus facile intelligi potest, cur in Concilio Wormatiensi 869. Can. VI. sententia eorum rejiciatur, (***) qui „dotem Ecclesiæ noviter exstructæ collatam ad Episcopi ordinationem putant non pertinere: "sed omnia secundum constitutionem antiquam jura Ecclesiarum ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant." Quas Conciliorum dispositiones Carolus calvus in capitulari suo apud Carisiacum 877. & in capitulis, in Synodo Tricassina anno Domini 878. lectis, Ludovicus Balbus de novo confirmavit.

C 2

marunt.

(*) Cap. 3. XI. BALUZ. T. I. p. 530.

(**) Can. 26. Conc. germ. nat. Tom. 2. p. 119.

(***) HARZHEIM T. II. p. 310. HARDUIN, T. V. p. 734.

marunt. (*) Karolomannus rex Francorum in palatio Vernis 884. cum Episcopis, Abbatibus, Comitibus ac Judicibus ad statuta Conciliorum, uti præfatio Tit. III. apud Vernis palatium in Baluzii T. 2 p. 283. exponit, nec non Capitula antecessorum suorum renovanda convenit, ac Cap. V. Episcopum jubet, „ut illum, qui „contemserit admonitionem, feriat virga pastorali, hoc est, sen- „tentiã excommunicationis, quam excommunicationem debet „idem Episcopus notam facere omnibus suis Coepiscopis, ne „cum recipiant usque ad satisfactionem.

§. IX.

5) Sæculi IX.

Eadem principia in Concilio Colonienſi sub Carolo Crasso Anno Christi 887. penes Harzheim T. 2. p. 367. & Concilio Moguntiacenſi Anno 888. sub Arnolpho rege celebrato deprehenduntur. (**). Episcopi vi hujus potestatis circa bona Ecclesiæ ipsis tot Capitularibus ac Conciliis conceditæ & corroboratæ in Concilio Triburienſi Anno 895. celebrato Can. VII. varia contra invasores rerum ecclesiasticarum edidere statuta; contra quoscumque, qui res Ecclesiæ sive interiores sive exteriores rapiunt. Eodem quoque modo Arnolphum Imperatorem cogitasse, eadem principia fovisse, ex diplomate quodam constat in Gudeni cod. dipl. T. I. p. 4. quo Arnolphus bonis monasterio sancti Maximini donatis, prælibata bona cum omnibus pertinentiis sub cura fratrum hujus monasterii tradit, ratus, bona Ecclesiæ donata ad jus sacerdotum pertinere: iisque facultatem dedit, super ipsas res *suum præpositum constituere, eumque pari modo, si officium præposituræ suæ non expleat, degradare.* Hisce addenda est formula 4. Marculfi Lib. 2. ubi donatione Ecclesiis facta, eaque descripta, potestatem Pontificis ita definit,

(*) BALUZ. T. II. p. 273. Cap. I. occurrit aliquid de honore Episcopis exhibendo; „ut Episcopi cum omni reverentia a cunctis mundi potestatis debite honorentur, atque coram eis federe nullatenus audeant, nisi illis præcipientibus.“

(**) Conc. Germ. nat. T. II. p. 371. HARDUIN: T. VI. P. I. p. 402.

nit, ut ab hac die Pontifex hujus civitatis, eam donationem habendi, tenendi, possidendi, vel quidquid exinde pro opportunitate ipsius elegerit faciendi, liberum in omnibus perfruatur arbitrium.

§. X.

COROLLARIA.

Ea, quæ ex citatis legitima consequentia defluere videntur, breviter nunc exponam:

I. Eadem permanit Episcoporum potestas circa temporalia suæ Ecclesiæ, eadem principia sub Merovingicis recensita sub Carolingicis quoque vigerunt, una & altera mutatione in favorem Episcoporum interveniente. Vinculum, quo temporalia ex sua natura potestati seculari obstricta manent, tollitur quadam ratione, quamprimum Ecclesiæ donantur; & ex decisione imperatoria, ex lege imperii, ad jus Episcoporum unice, & ita pertinent, ut seculari quacunque potestate præditus nequidem quasi œconomum absolute consensu Episcopi constituere possit; & Clerici judicem illum, qui cognitionem in temporalibus Ecclesiarum sibi vindicare, vel dispositiones Episcoporum desuper factas eludere præsumsit, tanquam injustum aggressorem repellere, & ad regem deferre poterant. Episcoporum tantum est, res ecclesiasticas providere, regere ac gubernare; ut Capitularia Caroli M. & Ludovici pii, nec non Concilia nationalia definiunt. Episcopi, quos sub Merovingicis tantum in dilapidatores bonorum ecclesiasticorum judices vidimus, nunc facultatem, quascunque lites super jure possessionum Ecclesiæ ortas, per Advocatum decidendi, expresse accipiunt, quæ jurisdictio ad dilapidatores haud adstricta generalis ac in diœcesi sive parochia unica fuit.

II. Reges ac Imperatores Advocatiæ munere fungentes Episcopos in hac jurium possessione manutenere, ac contra quoscunque regia sua autoritate defendere allaborabant; hinc missos ac comites admonere, ut Episcopis adiutorium ferrent, si officium suum propter impedimentum adimplere non possent: ipsos vero Episcopos

pos hortantur, ut, si missi vel comites ipsis hoc adiutorium, vel potestatem in Capitularibus concessam denegare vellent, ad se currerent, ut famulante potestate regia perficere valeant, quod eorum autoritas exposcit, Capitul. 823. C. IV. Recursus igitur ad potestatem legislativam, quæ tota penes Imperatorem eo tempore existit, in casu legis Imperatoris vel Capitularis violati per eos, qui ministri capitularium esse debuerunt, ab Imperatoribus approbatur ac præcipitur, & hinc ut legitimum ac in jure publico carolingico fundatum remedium juris in hac epocha attendi debet.

III. Hanc potestatem circa bona ecclesiastica ab Imperatore concessam Episcopi in Conciliis reverè exercent; controversiâs super redditibus Ecclesiarum ortas decidunt, leges penales consciunt, & in dispositionum suarum contemptores excommunicationis sententiam ferunt, & Coepiscopi, vi Capitularium ad omnem aditum in diocesin excommunicato denegandum, donec satisfecerit, obligantur. Excommunicatio, quæ ex sua natura tantum effectus spirituales post se trahit, nunc quoque extensionem ad vitam civilem nanciscitur. Sub Merovingicis excommunicatus ex constitutionibus Imperatoris a palatio arcebat, & ad facultates suas amittendas condemnatus fuit. Sub Carolingicis excommunicatio adhuc gravior redditur, & excommunicato, cum Coepiscopi illum recipere non poterant, ignis & aqua interdicitur.

IV. Ad ultimum demum in concessionibus istis Imperatoris prima stamina superioritatis territorialis statuum ecclesiasticorumprehendere liceat.

§. XI.

e) Sæculi X.

Epocham carolingicam salutis germaniæ tam prospiciam, tumultuosa excipiunt tempora: Hungari Germaniam aggrediuntur, Bohemia superioritatem regni teutonici agnoscere renuit; Italia Berengarii conatu, Ottoni Imperatori auferendi coronam Longobardorum, devastatur; quæque turbæ immanem in Germania moverunt

verunt dissentionem, ita ut Imperatoribus bello nimis occupatis disciplinam ecclesiasticam immutandi nec otium nec animus fuerit; eadem hinc fere sub Saxonis Ecclesiarum germaniæ forma permansit, (*) eadem de amplissima circa temporalia Ecclesiarum Episcoporum potestate fovebantur principia; Episcopi pleni eorum administratores extiterunt. Imperatores ad salutem Ecclesiarum concurrentes decreta synodalia autoritate sua corroborabant. In Concilio Ingelheimensi de Anno 948. Can. 8. penes Harduin T. VI. p. 606. statutum legimus, „ut oblationes fidelium, nil omnino ad laicalem pertineant potestatem” & in Synodo Augustana Anno 952. celebrata (**). admonitis Episcopis, ut in diœcesi corrigere festinent, quidquid correctione dignum repererint, Imperator, quidquid corrigere ipsi non valeant, corrigendum suscipit; Imperatores spiritu Caroli M. ac suorum antecessorum ducti, jura ac donationes Ecclesiis factas autoritate regia confirmarunt, & sese omni potestate ac jure in illas abdicarunt. Res Ecclesiis donatæ, quæ hoc tempore in forestis, comitatibus, regiisque civitatibus consistebant, (***) omni nexu seculari sublato, a potestate judiciaria comitis vel ducis eximuntur, & „non nisi coram Episcopo aut Advocato, quem quidem loci Episcopus elegerit, (****) litigantes compareant.” Judex publicus terras Ecclesiis donatas ingredi prohibetur, quæ unice potestati Episcoporum ab Imperatore ex more antecessorum subjiciuntur. Sic Otto II. Anno 974. in Gudenii cod. dipl. T. I. p. 7. 12. Sedi Moguntinæ omnia privilegia ac jura ab antecessori-

(*) Schmidt's Geschichte der Deutschen 2. B. 13. 15. S. 135. S.

(**) Can. 10. C. C. germ. nat. T. 2. p. 622. HARDUIN. T. VI. pag. 618. Schmidt ibid. p. 187.

(***) Vid. PFEFFINGER Viestiar. Illustr. T. I. tit. 15. p. 1146. Schmidt ibid. p. 169. In GUDENII cod. dipl. T. I. p. 11. diploma Ottonis II. donantis SS. Petri & Alexandri Aschaffenburgi villam Aschaffa. 980. Item p. 14. Ottonis III. Imp. foresti ejusdam sive nemoris in Ecclesiam Mogunt. translatio Anno 996. Item pag. 345. 347. & 351. Ottonis translatio locorum Wertheim, Cassele &c. Collegio Aschaffenburgensi facta.

(****) Schmidt a. o. S. 173. PFEFFINGER p. 1143.

foribus concessa, omnes res & traditiones confirmat; & præcipiendo jubet, ut nullus iudex publicus ejusmodi loca ingredi audeat. "Sic idem Imperator Anno 883. "Ecclesiæ Moguntinæ omne, quidquid *proprii juris ibidem*, i. e. in Pinguia civitate hucusque continuit, in proprium donavit.

§. XII.

§) Sæculi XI - XV.

Mortuo Conrado II. qui principiis Carolingicis natus, eandem quoque potestatem circa bona ecclesiastica Episcopis concessit; (*) quamvis autem postea potissimum sub Henrico IV & Gregorio VII. mira & calamitose rerum conversio sit exorta, ita ut Romani Pontifices sibi non tantum supremum in ecclesiastica, sed & in temporalia principum bona tribuerent; (**) dominium; potestatem etiam episcopalem inducta nova juramenti formula missis frequentibus legatis, admissisque contra antiquum morem crebrioribus appellationibus mirum in modum restringerent, ac circumciderent; mansit tamen Episcopis illibatum jus vel administrandi, vel dispensandi, vel tuendi bona & proventus Ecclesiarum, vel ea, si jam separata aut communitatibus erant attributa, saltem inspiciendi & visitandi, aut de iis disponendi, quod quidem jus tot legibus & ob-

(*) Vid. MEICHELBECK Hist. Frisingensis Lib. IV. §. 2. p. 223. T. 1. ibi occurrit diploma, quo Chounradus bona Ecclesiæ Frisingensis confirmat, hisque descriptis addit: hæc omnia in omnibus ad ipsum Frisingensem Episcopum legaliter pertinetia per hoc autoritatis nostræ præceptum in jus & potestatem SS. Christi matris Ecclesiæ præfate donamus, & confirmando renovamus, eo rationis tenore, ut jam dictus Episcopus ejusque successores liberam pro utilitate ejusdem S. Dei Ecclesiæ perenniter habeat potestatem, quidquid inde *voluerit*, faciendi absque ullius molestia, sig. Chounradi. 1029. &c.

(**) De potestate rom. Pontif. circa temporalia ejusque ausibus omniam optime brevibus scripsit celeberr. olim Heidelbergæ nunc quoque Moguntinæ Professor J. Can. ac Hist. Eccles. Joannes JUNG in orig. Hist. Juris sacrorum Commentat. II. sy. stemata &c. &c. Cap. II. §. 3. p. 9.

obſervantia roboratam, paſſim nomine proprio exercuere, unde titulos legati nati vel apoſtolicum parum aſſimantes diœceſin circumibant, & præcepti Caroli M. memores, quod omnis Clericus Epifcopo ſuo ſubjectus eſſe debeat, nullam Eccleſiam vel monaſterium non viſitarunt. Temporalia Eccleſiarum tanquam alterum viſitationis ſuæ objectum curabant, donationes Eccleſiis factas autoritate ſua confirmarunt, contra invaſores rerum eccleſiaſticarum penas decrevere, & inobedientes abbates deponendo, excommunicando, Eccleſias in poſſeſſione mobilium & immobilium, ut & jurium ſuorum ſervarunt, autoritate etiam epifcopali, quin poteſtati ſæculari rationes reddiderint hanc, de temporalibus Eccleſiarum ſtatuerunt, & abbates dilapidatores deponendi facultatem alijs commiſere, imo in Monachos ſæpius tranſtulerunt. Ruthardus Archiepiſcopus Moguntinus de Anno 1090. exemplum præbet: in littera fundationis monaſterii quondam Cambergeniſis confirmata electionis libertate fratribus ipſius cœnobii hanc dedit licentiam, abbatem res monaſterij male adminiſtrantem deponendi. (*) Adalbertus I. Anno 1115. Archiepiſcopus Moguntinus renovando fundationem Dagobertinam monaſterij Elyngen, (**). provocat ad ordinationem fundatoris Dagoberti regis, vi cujus "quilibet electus a fratribus Abbatia Elyngen in Abbatem confirmationem temporalium ac ſpiritualium à Moguntino Archiepiſcopo recipere tenetur." Henricus Epifcopus Paderbornenſis Anno 1103. litteris publicis donationes Gumbato Abbati & monaſterio factas propria autoritate epifcopali comprobavit, uti & Pibo Epifcopus Tullenſis Anno 1105. poſſeſſiones Eccleſiæ S. Gangulphi in eadem civitate autoritate epifcopali corroboravit, & Fridericus Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus banno epifcopali in Synodo 1109. contra invaſores rerum eccleſiaſticarum proceſſit, ut legimus penes Harzheim T. 3. p. 246. 362. 364. in Synodo Trevirenſi Anno 1148. habita Abbas Corbejenſis propter dilapidationem bonorum deponitur; exemplum præclarum, quod nequidem immediati a jurisdictione Epifcopi diœceſeos ratio-

D ne

(*) Vitam hujus Archiepiſcopi vid. in Serario de rebus Moguntia. Lib. V. p. 792. GGDENUS T. I. p. 28. exhibet diploma.

(**) GUDENUS T. I. p. 47.

117 3 2 30 1 111 (*)

ne temporalium exempti fuerint. In Synodo diœcesana Hildesheimensi sub Bernardo Episcopo Anno 1149. celebrata fit recensio ad Lamspringensem Ecclesiam pertinentium, & in fine additur ex plenitudine autoritatis episcopalis: „Super omnes prædictas possessiones prædictæ Ecclesiæ autoritate Domini nostri Jesu Christi, firmam pacem, constituimus, atque ut rata omni ævo permaneat, virtute banni episcopalis, quem Deus nobis concessit, eam firmamus & corroboramus ita, ut omnis, qui aliqua injuria vel arcem, vel agrum, vel aliquid ex iis usurpaverit, ab omni communione S. Ecclesiæ sequestratus cum diabolo damnetur, nisi resipiscat.” Rudolphus Episcopus Leodiensis vi muneris ac potestatis episcopalis Anno 1180. varia adversus rerum ecclesiasticarum depraudatores statuta edidit, & in constitutionibus Ecclesiæ Leodiensis penes Harzheim T. 3. pag. 578. 584. de iis, quæ correctione indigebant, invenimus ordinatum, „ut bis in septimana fiat Capitulum speciale, videlicet feria secunda & sexta, *secunda principaliter tractabuntur temporalia videlicet qualiter ea administranda sint*, & feriatur *excommunicationis sententia per Decanem autoritate nostra (Episcopi)* in omnes illos, qui habent aliquid de thesauro.”

§. XIII.

DECRETALES.

Cronologia, quam sequendam hucusque utile duxi, ad corpus decretalium me quoque ducit, quod secundam corporis juris canonici partem, & ingentem jurium & obligationum fontem constituit, ad quem suprema Imperii Dicasteria in judicando tanquam normam remittuntur. Decretales, quæ omnes scholam Isidori mercatoris sapere dici nequeunt, ratione potestatis episcopalis circa bona Ecclesiarum, totius retro antiquitatis principia fovent. Ut ab eorum immunitate a nexu sæculari ordiar: Ea, de qua sub Merovingicis & Carolingicis (§. 5. seqq.) sermo fuit, in Decretales transit, unde & omnes laicorum dispositiones circa illa legitimo personarum ecclesiasticarum consensu haud interveniente annullantur: (*) libera de bonis ecclesiasticis disponendi facultas Episcopis tri-

(*) Lib. I. tit. 2. c. VII.

tribuitur, (*) & omnis alienatio rei ecclesiasticæ absque legitimo personarum ecclesiasticarum consensu omni carere robore firmitatis declaratur, licet per constitutionem Laicorum approbetur. (**) Quod jura episcopalia propius attinet, eorum quoque Episcopis in diœcesin competentium ambitus in decretalibus nec restringitur, nec augetur, sed iidem limites servantur, quos ævum Merovingicum ut & Carolingicum præscripsisse vidimus. Ad (***) canonicam obedientiam, subjectionem & reverentiam episcopis præstendam presbyteri monentur, & episcopis, qui vi jurisdictionis episcopalis tenentur, (****) Ecclesiam suam correctionis causa visitare, jus instituendi, destituendi, corrigendi & reformandi tribuitur, id quod Carolus M. in Capitularibus fecisse cernitur. Verba Innocentii III (*****) notatu digna videntur, "Ordinentur, ait ille, religiosæ personæ, quæ singulas Abbatis studeant visitare, corrigentes & reformantes, ita quod si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret."

Honorius III (*****) ad antiquam visitationis disciplinam Capitularibus RR. Francorum corroboratam propius adhucdum accedit, objecta visitationis ad eorum mentem determinat, ac modum in amovendo superiore ecclesiastico omnium optime determinat. "Visitatores, ait ipse, de statu monachorum diligenter inquirent, & tam in *spiritualibus*, quam in *temporalibus* corrigant, ac reforment, quæ viderint corrigenda. Quod si Abbas fuerit a visitatoribus nimis negligens & remissus inventus, id loci diecesanus denunciet sine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias, merito

D 2 amo-

(*) Lib. III. tit. 10. de his, quæ sunt a Prælo &c.

(**) Ibid. tit. 13. C. 12.

(***) Lib. I. tit. 31. C. 16.

(****) Lib. III. tit. 39. C. 21.

(*****) Lib. III. tit. 35. C. 7.

(******) Ibid. C. 8.

„amovendus: per dicecesanum amoveatur absque iudiciorum strepitu
 „a regimine Abbatie, & monasterio provideatur interim admini-
 „strator idoneus, qui temporalium curam gerit, donec ipsi mona-
 „sterio fuerit de Abbate provifum.”

Firmissimum igitur fundamentum authoritatis pastoralis ejus-
 que limitum in corpore decretalium latere, quis negare poterit?
 omnium totius retro antiquitatis constitutionum congeries in iis per-
 spicitur, quæ per transitum in libros decretalium vim L. L. Imp.
 scriptæ nec non normæ supremis Imperii tribunalibus nunquam non
 observandæ obtinere, cum decretales ipsæ in constitutione Fride-
 rici II. confirmatæ (*) in Recessu Wormatiensi 1521. (***) in clas-
 sem jurium communium numerentur. Si has quoque constitutio-
 nes cum illis Conciliorum ac Capitularium RR. Francorum com-
 parare velimus, in dubium evadet, summos Pontifices nil in decre-
 tales suas inseruisse, quod non sæculis jam præterlapsis statutum legi-
 tur, sic limites potestatis Episcoporum circa bona ecclesiastica iis-
 dem fere terminis determinantur, quibus in Conciliis & Capitulari-
 bus de iis statutum legitur; (§. IV.) & eadem media ad sese in pos-
 sessione jurium tuendos in decretalibus approbantur, quæ in Con-
 ciliis & Capitularibus Episcopis concessa fuere: censura ecclesiasti-
 ca, excommunicatio, (§. IV. V.) facultas dilapidatorem amoven-
 di, ut & brachium sæculare implorandi (***) (§. VI.) Episcopis
 salva relinquuntur.

§. XIV.

2) Sæculi XIII - XV.

Ordine cronologico ductus ad Concilia nationalia, provincialibus
 nonnullis intermixtis, ad eadem quoque principia investigan-
 da

(*) R. Friderichs II. R. C. zu Mainz 1235. Kap. XV. in Senkenberg's Sammlung des
 R. H. T. I. S. 24.

(**) R. B. 1521. Kap. 17. in Senkenberg. Ibid. T. 1. S. 202. 203. §. 5.

(***) Lib. V. decret. tit. 37. C. 2. “quod si aliquis ista omnia contemserit, & Epil-
 copus minime emendare potuerit, regis iudicio ad requisitionem Ecclesie exilio
 damnatur.”

da transeo. Omnium autem primum provinciale Concilium Moguntia 1261. habitum videtur, quod ad mentem decretalium ita profequitur: "superior officiale cujuscunque monasterii, si de rebus Ecclesie sue quidquam citra formam canonicam alienare, presumserit, a suo officio deponat, & ad administrationem Ecclesie non admittatur, nisi secum sit per Episcopum loci misericorditer dispensatum." Diæcesanum Colonienſe de Anno 1266. plurima circa temporalia Ecclesiarum Statuta continet, quæ Episcopi Colonienſis diæceſeos autoritate propria ac jure ex observantia ac concessionibus Imperatorum ipsis enato, condidere, quin potestati seculari illa examinanda proposuerint; hic contra incendiarios Ecclesiarum, contra violatores immunitatum ac dotium Ecclesiarum, contra raptores & invasores bonorum Eccl. ut & contra occupantes & arresantes bona Ecclesiarum proceditur, ut in Harzheim T. 3. p. 622: legimus: in C. Viennensi in Austria reformandæ Ecclesie causa 1267. celebrato laicis bona Ecclesiarum detraentibus introitus in Ecclesiam ab Episcopis potestate sæc. haud concurrente interdicitur; in C. Monasteriensi sub Everhardo Episcopo & Rudolpho I. Imperatore 1279. habito contra incendiarios ac invasores bonorum Eccl. alia pœnæ decernuntur, ut & in C. Salzburgenſi sub Friderico Archiepiscopo Anno 1281. disciplina reformandæ causa celebrato omnes Prælatorum locationes vel venditiones Ecclesiis nocivæ ab Episcopis ibi congregatis irritantur, & alienator ab administratione temporalium, ac ingressu Ecclesie tamdiu suspenditur, donec Ecclesiam indemnem reddiderit. Synodus Colonienſis eodem Anno habita omnem alienationem bonorum Ecclesiarum speciali desuper episcopali licentia haud obtenta prohibet; & in statutis synodalibus Joannis Episcopi Leodiensis Anno 1287. editis, Episcopus omnes raptores rerum & bonorum Ecclesiarum excommunicare præcipit; (*) sequitur C. nationale Herbipolense in præsentia Rudolphi Imp. multorumque Principum Imp. habitum, quo principia de potestate Episcoporum circa temporalia Ecclesiarum, hætenus observata in præsentia Imperatoris ac Statuum repetita penes Harzheim T. 3. D 3 p. 370.

(*) HARZHEIM T. 3. p. 654. 667. 705.

p. 730. legimus, & sic tacito eorum consensu roborata fuerunt. C. Magdeburgense Anno 1266. C. Ultrajectense de Anno 1291. ut C. Aschaffenburgense Anno 1292. sub Gerhardo Episcopo & Adolpho R. I. celebratum iisdem principiis inintuntur, & excommunicationem seculari potestate haud concurrente in dilapidatores bonorum ecclesiasticorum ferendam statuunt: "statuimus, dicitur Cap. 14. ne persona quantaunque status præ eminentia fulgeat, ecclesiastica bona occupare præsumat, & nisi requisitus infra mensem damnus illatum emendaverit, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus." Eadem principia sapiunt C. provincialia Sæculi XIV. nationalibus tum perraris; in C. prov. Colonienfi sub Henrico *Virneburgico Archiep.* Anno 1310 celebrato agitur *Can. IV. de inuasoribus bonorum Ecclesiæ* & pæna excommunicationis ab Episcopo contra eos pronuntiatur: sic & Concilium Trevirense eodem Anno sub Balduino Archiepiscopo habitum *Can. 27. 109. 111.* & Salzburgense sub Conrado IV. Archiepiscopo celebratum plurimas circa temporalia ab Episcopis factas dispositiones continet, quarum præcipua illa videtur, qua Prælatum, qui Collegio semel in Anno non fecerit rationem, & a Claustris officialibus non audierit rationes, ab administratione temporalium suspendendum statuit. (*) Huc etiam C. provinciale Moguntinum sub Petro Archiep. Anno 1310. habitum referendum est, quod omnium optime de potestate Episcoporum circa temporalia Ecclesiæ suæ testatur, integer ejus liber II. penes Harzheim T. IV. p. 175. ejusmodi dispositiones potestate seculari haud interveniente factas exhibet: Abbatibus modus in alienandis rebus Ecclesiarum servandus præscribitur, quem si neglexerint, depensione perpetua puniantur: fabrica procuratoribus obligatio, singulis annis Episcopo rationes reddendi, imponitur, consensus Episcopi ad validam bonorum Ecclesiæ alienationem adeo requiritur, ut eo non petito alienatio nulla ac irrita sit, & suspensionis ac excommunicationis pæna locum habeat; quasque dispositiones Carolus IV. Imperator in litteris ad Gerlacum Archiepiscopum Moguntinum tacite approbat; Gerlacum enim Imperator hortatur, ut convocata Synodo provinciali cleri mores universim reformet, & ad principaliora hujus reformationis objecta temporalia Ecclesiarum refert

compeſcat, Archiepiſcopum admonet, (*) hæc quoque monita C. ſtructionem cauſarent; rebelles vero, ut eos per cenſuras Eccleſiæ reſert, qua male adminiſtrata ac diſpenſata hujus diſciplinæ de-provinciale Pragenſe de 1355. C. Magdeburgenſe de 1370. C. Colo-nienſe de 1375. adoptarunt, & hiſce innixus Fridericus Archiepiſ-copus Coloniſis in Synodo de 1400. poſt viſitationem generalem varia circa temporalia Eccleſiæ Coloniſis diſpoſuit, cum ſine iis ſpiritualia ſubſiſtere non poſſent, quorſum Concilium Salzburgenſe de 1420. referendum, quod eos ipſo facto excommunicatos pronun-tiat, qui bona Eccleſiæ invadunt aut uſurpant: C. Friſingenſe de 1440. C. Herbipolenſe de 1446. & Synodus Pataviſis 1470. Fri-ſingenſis de 1480. Aichſtadienſis 1484. Synodus Salzburgenſis 1490. Bambergeniſis 1491. & Suercoreniſis 1492. referendæ ſunt, in qui-bus plurima circa temporalia Eccleſiarum ſtatuta reperiuntur. (**)

§. XV.

*) Sæculi XVI.

Reliçio ac abſoluto Sæculo XV. ad XVI. tranſeamus: ſed Concilia provincialia hujus Sæculi omnia recensere nimis longum, ac pa-rum utile videtur, cum univerſale Concilium hoc Sæculum exhibeat, ex quo principia in materia viſitandi hoc Sæculum recepta optime eruere poſſumus. Religionis diſſidio in Germania orto pax ac tranquillitas ejus quam maxime perturbantur, ſtatus igitur Imperii ut & Imperator Carolus V. ad pacem Imperio Germaniæ reddend-
dam, & diſſidium componendum C. Tridentinum convocari cura-
rant, (*) quod & 1545. initium ſumſit. Hic præter alia & jura
Episcoporum circa viſitationem Eccleſiarum deſinita ac determina-
ta ſunt. Si omnes circa hanc materiam diſpoſitiones C. Trid. in-
veſtigemus, commode ad duo capita reduci poſſunt: jura ex viſi-
tatione ſubjective ſpectata, & jura ex viſitatione objective ſpectata
deſluentia.

Jus

(*) HARZHEIM T. IV. p. 3; 8.

(**) HARZHEIM T. V. p. 66. 195. 446. 489. 581.

(***) Concord. Nat. germ. integra T. 3. P. 238. ſeqq.

Jus visitationis Ecclesiæ subjective spectatum Sess. 22. C. VIII. de reform. Episcopis competit in omnes Ecclesias, omniaque pia corpora suæ diœceseos nulla exemptione, nulla consuetudine in contrarium attenta: "Episcopi habeant jus visitandi hospitalia, collegia quæcunque ac confraternitates, pia loca omnia quomodocunque nuncupentur, etiam si prædictorum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio munita sint, ac omnia, quæ ad Dei cultum instituta sunt, ipsi ex officio juxta sanctorum canonum statuta cognoscant, & exequantur, non obstantibus quacunque consuetudine etiam immemoriali privilegio aut statuto. "& Sess. 24. C. III. ib. dicitur: "Metropolitani & Episcopi propriam diœcesim per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium quotannis visitare non prætermittant. "Et ratione Cathedralium Sess. VI. C. IV. de reform. jamdum decidit: "Capitula Cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personarum, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis & concordiis se tueri possint, quo minus a suis Episcopis, & aliis majoribus Prælatibus juxta canonicas sanctiones toties, quoties opus fuerit, visitari, corrigi & emendari possint & valeant." Quoad jura visitationis objective spectata C. Trident. temporalia cujuscunque Ecclesiæ tanquam alterum visitationis objectum considerat, & Episcopo in visitatione Ecclesiarum de iis curandi, obligationem injungit, & Sess. 22. C. IX. de Reform. quoscunque administratores fabricæ hortatur, ut singulis annis rationem gestæ administrationis reddant: "administratores tam ecclesiastici, quam laicæ fabricæ cujusvis Ecclesiæ etiam Cathedralis, hospitalis, confraternitatis singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario, consuetudine, & privilegii quibuscunque in contrariis sublatis." Sic & Episcopis jus excommunicandi, & appellationem a decretis visitationis inhibendi Sess. 25. C. 3. & Sess. 24. C. 10. de Reform. confirmatur. "Excommunicatio non nisi ab Episcopo decernatur, nec ad eam concedendam cujusvis sæcularis magistratus autoritate adducatur, sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. Nefas autem sit sæculari cuilibet magistratui prohibere Ecclesiæ

„clesiæ iudici, nequem excommunicet, aut mandare ut latam ex-
 „communicationem revocet, sub pretextu, quod contenta in præ-
 „senti decreto non sint observata, cum non ad sæculares, sed ad
 „ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.” Et Sess. 24. cit. tollitur om-
 „nis appellatio hisce verbis: “Episcopi, ut aptius quem regunt, po-
 „pulum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus iis,
 „quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum
 „spectant, jus & potestatem habeant, ea ordinandi, moderandi, pu-
 „niendi, & exequendi juxta canonum sanctiones, nec in his, ubi de
 „visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut nulla in-
 „hibito, appellatio sive quærela ad Sedem apostolicam interposita
 „executionem eorum, quæ ab his iudicata fuerint, quoque modo
 „impediat, aut suspendat.” Concilio igitur Trident. juris visitandi
 „ambitus juxta mentem sanctorum canonum determinatur, & ad to-
 „tam diocesim, omnesque Ecclesias ac pia corpora tam quoad spiri-
 „tualia, quam temporalia extenditur, & potestas, quam maxime li-
 „mitata in pristina jura restituitur. Exemptiones, de quibus tollen-
 „dis in Concilio Constantiensi jamdum actum fuit, nunc quoque tol-
 „luntur; appellatio a decretis visitationis, tanquam in materia politica
 „ecclesiastica prohibetur, & excommunicationis usus Episcopis asse-
 „ritur, ac magistratui sæculari omnis desuper cognoscendi vel statuen-
 „di facultas denegatur.

§. XVI.

FORMULA REFORMATIONIS CAROLI V.

Nequis autem dicat, dispositiones C. Trid. circa disciplinam ver-
 „gentes Status Imperii haud fringere, ut ipse Archiepiscopus
 „Sedis Moguntinæ declaravit, (*) perlustremus formulam Refor-
 „ma-

(*) Daniel Archicancellarius Imp. nomine omnium Commendano S.P. Legato receptio-
 „nem C. Trid. quam maxime urgenti respondit: se seita Concilii Trid. accipere in
 „iis, quæ fidem & sacrorum cultum respicerent, sine exceptione ulla aut dubitatio-
 „ne; in disciplinæ ratione esse aliquos, in quibus excipi oporterent. Vid. Ladericius
 „presbyter congregationis oratorii continuator annalium eccl. Baronii ad annum
 „1566.

mationis Caroli V. in Comitibus Augustanis 1548. C. Tridentino nondum finito confectam, & evolvamur principia in materia visitationis Episcoporum stabilita, quæ cum communi Statuum consensu confecta ac promulgata fuerunt, quaque observari Imperator §. 12. R. Imp. 1548. se curaturum promittit. (*)

In præmio ipsius formulæ (**), crebra & diligens diœceseos visitatio tanquam præcipua muneris Episcoporum pars definitur: „est proprium Episcopi officium, ibi dicitur, regere Ecclesiam Dei, ad quod pertinet pascere oves ejus, cibo verbi Dei, confirmare baptizatos, Synodos celebrare, visitare suam provinciam, & lupos ab ea arcere, debet omnium ovium habere curam, sed præcipue cooperariorum, per quos regit oves, & dispicere, ut suam quisque munus fideliter in Ecclesia exequatur, opus est, ut sciat, quomodo præsent, quomodo vivant, an corrumpant gregem. Ex iis enim pendet disciplina & salus populi. Sic poterit desides ac torpentes arguere, inutiles remove, & corruptores perniciosos & scandalos etiam *plectere*, & in Capitulo de monasteriis pergit: quod si visitatores ad cogendos refractarios monachos non sufficiant, debent Principis opem implorare, & in Cap. de visitatione, visitationis antiquitate ac necessitate demonstrata ita continuat:” a visitatione episcopali nulla Ecclesia sit exempta, sed a Cathedrali ad Collegia, a Collegiis ad monasteria, a monasteriis ad

(*) Vid. SENKENBERG N. S. der N. N. T. 2. 1p. Gleichergestalt haben wir ein Begriff einer christlichen Reformation den geistlichen Kurfürsten, Fürsten und Ständen eröffnen lassen, die haben dieselbe uns zu unterthänigster Gehorsam für ihre Person angenommen, und sich deren unterwürfig gemacht, auch sich ferner erbothen, solche in ihren künftigen Synodis episcopalibus & comitis provincialibus, ihren Substrageneis, Prälaten, Kapiteln, Canonics und Klerikern anzubringen und fürzubalten.

(**) Ipsam formulam vid. in Diff. Mog. editam commentatio J. eccl. de formula Reform. eccl. Eccl. authore BRAUBURGER ad §. 12. 3. Addi potest Clariss. JUNG in origine hist. Juris sacrorum Commentat. II. sistemata Protestantium cum historia Ecclesie comparata D. Iq. II. Cap. II. §. XI. qui contra D. Brauburger dubia movit, quod hanc formulam Reformationis in supra cit. Diff. legem germ. eccl. dixerit: fatetur celo.

stas, quæ tempore Clodovai I. ac Caroli M. ex observantia, & Capitularibus Episcopis, si diæcesin circumierint, competiit, ex formula Reformationis eccl. in illis agnoscere tenemur. Omnia fere principia, quæ tota retro antiquitas exhibet, hic de novo confirmantur.

I. Necessitate integram diæcesin visitandi inculcata, nulla Ecclesia ab inquisitione Episcopi liberatur; sed "a Cathedrali ad Collegia, a Collegiis ad monasteria, a monasteriis ad Ecclesias parochiales, ab his ad oratoria, hospitalia, scholas & bibliothecas in visitatione transeat." (*)

II. Carolus V. in condenda hac formula spiritu Sæculi Carolingici ductus fuisse videtur: ratus, quæcunque Deo oblata ad jus sacerdotum pertinere visitationem circa temporalia Ecclesiarum in potestatem spiritualem ac ecclesiasticam transtulit, "de prædijs, censibus ac juribus eccl. conservandis Episcopus Ecclesiam visitatis" inquirat."

Legi igitur Imperii scriptæ vim aperte ille princeps vel magistratus inferre videtur, qui sub prætextu temporalium, cognitionem desuper sibi soli vindicaret, & Episcopis Germaniæ illam ex integro denegare vellet; abstrahendo, an talis in [L.L. Juris ecclesiastici universalis impingat, neene; certum ac indubitatum saltem erit, illum potestatem sibi arrogare, quæ ex observantia antiquissima & L.L. Imp. scriptis in Episcopos translata omni ævo extitit.

III. Principes sæculares ut & magistratus civiles gravissimam promerentur indignationem imperatoriam, si Episcopis in visitatione suæ diæceseos adjutorium ferre renuerent. Imperator enim illos, sicut de missis ac comitibus sub Carolingicis vidimus, ad Episcopos in exercendis hisce juribus adjuvandos admonet. (***) "Principes sæculares & magistratus civiles non patrocinentur eis, qui in clero & populo reformari detrectant, sed Episcopus & Prælati Eccle-

(*) Quæ dispositio ad mentem Capitularium facta est, quibus sæpissime prohibetur, ne Clericus se potestati Episcopi, in cujus parochia habitat, subtrahere conetur,

(***) Vid. formula Reform. tit. de disciplina populi.

„Ecclesiæ sint auxilio, eorumque decreta fideliter exequantur, libertatem ac immunitatem ecclesiasticam Imperatorum legibus & sacris canonibus Episcopis, tributam ac firmatam tueantur &c.” Id quod in alio edicto quodam speciali ejusdem Imperatoris penes Harzheim T. VI. p. 562. repetitum legitur: statuta Synodi Colonienſis provincialis executioni mundari jubet, omnesque quicumque ſint, monet, ne executionem ullo modo impediant, ſed Episcopos adjuvent: “mandamus, ut ea omnia provincialis hujus C. Colonienſis decreta in omnibus ſuis punctis exequantur, vosque principes & magistratus civiles in refrenandis & coercendis juxta eadem decreta rebellibus, Eccleſiarum Episcopis ac Prælatiſ, ubi ab illis requiſiti fueritis, omnemque legitimum favorem, auxilium, opem præbeatis.”

IV. Imperator tanquam cuſtos L. L. ab Episcopis implorari poterit, ſi in exercitio horum jurium vel impediatur, vel iſ auxilium a Principe ſæculari, vel magiſtratu civili denegetur: & ſic quoque recurſus ad Imperatorem in cauſa denegati juris viſitandi Eccleſias quoad temporalia legitimus eſt, & minime inter illos numerandus erit, quibus Imperator in Capit. nov. “Ziel und Maas zu ſetzen promittit. (*)

V. Limites curæ ſuæ paſtoraliſ Episcopus non excedit, ſi pernicioſum ac inutilem Abbatem, per quem partem ovium ſuarum regit, a miniſterio & beneficio removeat, vel corruptorem virgæ paſtoraliſ, ut ait Carolus M. pleſtat, i. e. excommunicatione a ſuo loco deſiciat, cum hæc deponendi ac excommunicandi poteſtas Episcopis ex formula Reformationiſ de novo confirmetur.

E 3 §. XVI.

(*) Hic illa ratio analogica addi poteſt: Episcopi, ſi inferiores obedire renuant, ad principes ſæculares & magiſtratus civiles tanquam eorum superiores recurrere poterunt: ergo & ad Imperatorem recurrere poterint, ſi cum principibus ſæcularibus, vel magiſtratu civili ipſis egendum ſit: quod Imperator etiam tacite approbare videtur, cum promittat, illos Principes vel magiſtratus, qui protectione in Eccleſiam abutuntur, per ſuos Commiſſarios advocare. Vid. verba ipſius formulæ Tit. de diſcip. pop. in fine.

b) Provincialibus speciatim

a) Moguntia &

β) alibi habitis.

Formula reformationis in Comitibus confecta, ac a Statibus acceptata Episcopi domum revertuntur, & Concilia provincialia convocant ad id, quod Imperatori promissum fuit (§. 12. n. 2.) explendum: reformare clerum; abusus tollere, disciplinam in spiritualibus, ut & temporalibus juxta mentem Reformationis Carolinæ restituere, quilibet in cura habuit. (*) Relicta Bavaria, ubi nonnulli ex concordatis Anno 1583. cum Principe seculari initis, ipse ad visitationem temporalium concurrat, (***) relicti aliis diocesisibus ad Moguntinam transeamus, & ex Chartis visitatoris haud adhuc editis principia, juxta quæ Archiepiscopus in visitatione processit, videamus zelumque Archiepiscoporum ad mentem Reformationis Carolinæ Clerum suum ad puriorem reducendi disciplinam, admiremur.

Sebastianus ab Heussenstamm, qui hoc tempore Sedem Moguntinam tenuit, & uti Serarius Lib. V. p. 902. ex Msc. affert, optimi pastoris partes obiens, cunctos suæ dioceseos subditos, per litteras, legationes ac visitationes ad Catholicam religionem invitare ac impellere non destitit, a Comitibus Augustanis reversus Synodum diocesanam 28. Septemb. ejusd. Anni & Anno 1549. Synodum provincialem celebravit, (***) formulam Reformationis ecclesiasticæ a Carolo V. in Comitibus conditam publicavit, ac ex mente reformationis nunc chartam quandam visitatoriam generalem edidit:
Nach-

(*) Vid. formulæ acceptationis in qualibet Synodo editæ, & in Diss. cit. formulæ Reformationis &c. congestæ.

(**) HUNDIUS in Metrop. Salsburg. T. I. p. 64. BOEHMER lib. cit. 39. §. 41.

(***) Vid. fragmenta actorum, sive excerpta aliqua in Diss. cit. formulæ Reformationis eccles. &c. p. 64. 68.

Nachdem in unsern D. Ländern lange Zeit in Sachen unsers heil. Glaubens sich befewerlich Ungleichheit erhalten, und dazwischen an allen Orten und Enden bey den Kirchen und derselben Dienern sich allerley Mängel und Gebrechen zugetragen, und darn nach die Römisch-Kaiserliche Majestät Unser allergnädigster Herr aus väterlich christlichem Eifer auf nächstgehaltenem Reichstag zu Augspurg sich mit ernstlichem Fleisse bearbeitet, auch dahin alle Stände des heiligen Reichs mit Ernst ermahnet, alle mögliche und gebürliche Weege zu suchen, und fürzunehmen, damit solche Ungleichheit der Religion aufgehoben, und die eingerissene Mängel und Gebrechen zur Besserung gebracht werden möchten, hat hierauf der hochwürdigste Fürst und Herr SEBASTIANUS Erzbischof zu Mainz, und Kurfürst aus obliegender erzbischöflicher Amtspflicht, die geistliche Orte und Person in ihrer Kurfürstlichen Stadt Mainz, und desselbig Erzbischofthums zu visitiren, bevolen, wie folgt:

Wir SEBASTIANUS von Gottes Gnaden entbieten dem Ehrwürdig Herrn Michael Bischof zu Sidon, Unser Weybischof und Freund, auch dem Würdigen Arnold von Bucholz unsers Domstifts Scholaster &c. &c. Unsern Gruss. Nachdem Wir dem Erzbischof Mainz fürgesetzt worden, haben Wir Unsers Amtswegen bey Uns beschloffen, das alle und jede Kirche, Klöster und andere Gotteshäuser dermassen *geistlich* und *zeitlich* regirt werden, damit nicht der allmächtige Gott deren Abgang von unsern Händen erfordere. Wann Wir aber aus vielen wichtigen Ehehaften, und unvermeidlichen, Unser und Unsers Erzstifts Geschäften der fürzunehmenden Visitation nicht persönlich abseyn mögen; so befehlen Wir euch, und wollen, das ihr euch solcher Visitation beladet, und solch in allem Ort und Enden fleissig vollbringet, aller und jeder Lafter, Ueberfahung, und Excess eine fleissige Untersuchung anstellet, auch den Prälaten und Fürstehern, und anderer Personen, und ihr Zeugen auf bestimmte Zeit, vor euch zu erscheinen angesetzt, und die Ungehorsame bey Pön des *Banns* und anderer *geistlichen Censuren* strafet, auch sie samt und sonders mit *geschwornen Eiden* dahin halten, das sie des Gottesdienstes halben, und mit was Maass und Gestalt derselben Kirchen und Klö-

Klöstern, Güter, Recht und Gerechtigkeit regiert und verwaltet, dazu die schuldigen Rbenten und andere Gefälle ausgetheilt werden, gleichermaßen auch was deren entäußert und alienirt, und wie jährlich die Rechnung beschehen, auch genugsam Bericht thun, zuletzt auch die Statuta, Gewohnheit, Ordination, Brief und andere Jura über jede Kirchen, Klöster und Beneficien lautend, fleißig besichtiger, wo alsdann einige Mängel und Gebrechen erscheinen, dieselbigen Uns anzeigt. Datum quinto nonas Octobris, Anno a nativitate Domini, millesimo, quingentesimo, quadragesimo octavo.

Et Anno sequente 1549. alias decrevit visitationes, quarum prima ad Ecclesiam Collegiatam S. Petri & Alexandri Aschaffenburgi hujus tenoris directa fuit: Sebastianus, cum frustra promulgentur leges, nisi in earum subinde observationem, attentius invigiletur, diligensque fiat inquisitio, idcirco ecclesiasticis Statibus inprimis Augustanis Comitibus gravissime placuit, ut publicata Reformatione paulo post sequatur visitatio, quæ est ecclesiasticæ disciplinæ mortuæ vivificatio, itaque nos disciplinam, quam in vobis oportebat esse sacrosanctam in non paucis suis partibus violatam, corruptamque deprehendimus, idque non solum in temporalibus, verum etiam horrendum dictu in spiritualibus. Etenim divina officia vel negliguntur, vel nulla religione, nulla animi devotione peraguntur. Cæterum in *temporalibus*, sine quibus *spiritualia* agere *constare possunt* ad privatam summa attentio, ad publicum nulla cura, quibus omnibus e nostro officio uti tenemur, mederi volentes, vobis universis & singulis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus ac mandamus, ut contraria contrariis emendanda curetis: & in divino quidem cultu Missæ officium, horarias preces, peridoneos Cantores & Sacerdotes peragant, porro in *temporalibus* prædia tam urbana, quam rustica curentur, reparentur; curiæ non solum visitentur, libri reddituales ac censuales publicis expensis conferantur, & novorum debitorum nomina tradantur.

Breviter omnia divina & humana, sacra & profana juxta ecclesiasticæ Reformationis præscriptum, & SS. Canonum sanctiones juxta synodales & provinciales constitutiones, & Ecclesiæ vestrae sta-

statuta disponentur ac observentur, Capitula serio sub debito obedientia mandamus, ut hujus Chartae visitatoriae exequenda acerrimi sitis vindices, & *inobedientes* atque rebelles sine ullo personarum respectu, suspensione a praesentis, & beneficiorum fructibus, aut delicti atrocitate gravioribus poenis, quatenus opus sit, mulctetis. Eadem quoque principia quoad potestatem Episcoporum circa temporalia Ecclesiarum omnes subsequentes Chartae visitatoriae sapiunt, Archiepiscopi Moguntini temporalia Ecclesiae cum spiritualibus ita connexa credidere, ut haec sine illis subsistere haud possent, & de uno absque altero cognosci, & inquisitio fieri nequiret. Eadem opinatus est Archiepiscopus Reverendissimus Daniel, de quibus Chartae suae visitatoriae Anno 1559. ad Abbatiam Selgenstadiensem, & 1565. ad monasterium Erbacense directae quemlibet inspicientem convincunt, sic in illa de 1565. mandat, "ut praefatum monasterium", Erbacense nomine suo in capite & membris visitaretur, diligenterque visitatores de officiis & moribus ut & de administratione spiritualium, & *temporalium* inquirerent." Sic & in Chartis visitatoriis ad Ecclesiam Amoenburgensem Anno 1571. & ad Capitulum equestre S. Albani Anno 1579. directis, articuli membrum Capituli ponendi, & ad spiritualia, & administrationem temporarium sese extendunt. Joannes Suicardus in litteris ad Stephanum Reverendum Episcopum Misensem, nec non Weberum Aschaf. fenburgi Decanum Anno 1614. rescriptis, curam, ne temporalia Ecclesiae male administrarentur, ad praecipuas muneris sui *episcopalis* partes retulit: "in Archiepiscopalis dignitatis fastigio, ait ille, divina providentia constituti, hoc nobis officii & cura incumbere censemus, ut ad singulas Ecclesias oculus nostrae considerationis potissimum se convertat, ne vel religionis collapsae vel *rerum ecclesiasticarum male administratarum* ratio de manibus nostris tandem requiratur."

§. XVIII.

B. Chartis visitatorii.

Necessitate ac ambitu juris visitandi diœcesin convictus visitationem suam Joannes Suicardus ut & successores reverendissimi non ad Ecclesias Collegiatas tantum extendebant (a) sed & ad cathedrales

- (a) Hic aliquid de jure exigendi *procuraciones*, & *juramentum* ante visitationem, commemorare, non inutile videtur. Quoad primum ex antiquissima observantia certum ac indubitatum constat, Episcopo visitanti competere jus a visitandis exigendi procuraciones; cui naturale accedit principium: Qui vult commodum, debet ferre incommodum, & qui alteri servit, & de eo vivat. Ex formulis Marculfi Monachi procuraciones jamjam Merovingorum ævo exactas fuisse, plene convincimur. Occurrit ibi Lib. 1. form. 1. privilegium Monasteriis datum, ubi id, quod ab iis, Episcopo ad monasterium venienti, gradum ex S. crismate concedenti vel altaria benedicienti ministrandum sit, hoc modo determinatur: "Si ab
 „eis, Abbate & Monachis, illuc monasterium *Episcopus* postulatus
 „pro eorum utilitate accesserit, celebrato ac peracto divino myste-
 „rio *simplicem ac sobriam benedictionem perceptam*, absque ullo requi-
 „situ domum studeat habere regressum" (Schmidts Geschichte T. I. p. 327.) Carolomanus princeps in Capitulari primo in plena Synodo 742. dato Cap. III. penes Baluzium T. 1. p. 146. "Decrevimus,
 „ait, ut unusquisque presbyter in parochia habitans ipsi Episcopo
 „rationem reddat, & ostendat; & quodocunque jure canonico (*)
 „Episcopus parochiam circumeat, *Presbyter semper paratus sit ad*
 „suscipiendum Episcopum, cum collectione & adjutorio populi,
 „qui ibi confirmari debet. (Baluz. l. c. Georgisch pag. 488.) quod in

(*) Ad hæc verba vid. THOMASINI T. II. P. II. Lib. 3. C. 78. n. 2. reflexio
 "il y a meme sujet a croire, dit il, que ces deux mots, qui sont communs, &
 „comme affectés dans ces Canons, *jure canonico*, n'y sont employés, que pour ren-
 „dre ce droit de procuracion incontestable par l'autorité des anciens Canons qui
 „l'ont établis."

in C. germ. autoritate Bonifacii 742. XI. Calendas Mei re-
 petitum legitur penes Harzheim Tit. i. p. 48. & Cap. IV. in Capi-
 tulari Sueffionensi 744. Pippini R. & Capit. Caroli M. de 769. Cap.
 8. iisdem verbis inferum fuit. Hoc Jus Episcoporum in tyranni-
 dem quandam jam Anno 813. degenerasse, ex Concilio Cabilonensi
 II. apparet, in Can. 14. cavendum statuitur, ne cum Episcopi pa-
 rochias suas peragant, quandam tyrannidem exerceant, si ejusmodi
 stipendia exigant; & nunc jus istud modificatur ac restringitur, nun-
 quam autem sublatum legitur: hinc Carolus M. in Capitulari suo de
 816. Cap. 19. ait: Episcopi a nobis admoniti, ne occasione præ-
 dicandi, populis oneri sint, polliciti fuerant, se deinceps hoc ca-
 vere velle, & eo tempore suum ministerium exequi, quo eorum
 profectio, quantum in illis erat, his, quibus professe possunt ac
 debent, non sit importuna & onerosa. (Baluz. T. i. p. 567. 722.
 866.) Unde Episcopo numerus quinquagenarius equotum in visita-
 tione adhibendus, & spatium unius diei pro visitatione suæ paro-
 chie præscriptum fuit. Schmidt l. c. T. II p. 157. & Carolus An. 844.
 in Capitul. ad Tolosam Civitatem (Baluz. T. 2. p. 22.) hunc in mo-
 dum procuraciones ut ita dicam, determinavit: "Ut unum modium
 frumenti, & unum modium hordei, atque unum modium vini
 cum mensura, quæ publica & probata ac generalis sive legitima per
 civitatem & pagum atque vicinitatem habetur, Episcopi a presby-
 teris accipiant &c." Et eodem Capitulari Cap. IV. dicitur "ut in
 circuituone parochie Episcopi de cetero singulos presbiteros per sin-
 gulas jacendo euntes Ecclesiolas, sicut hæctenus non prædentur."
 Iterum autem, quia dominica voce datur licentia, qui Evange-
 lium adnuntiant, ut de Evangelio vivant, presbyteri tale con-
 jectum faciant, ut & Episcopi solatium habeant, & ipsi non gra-
 ventur, quod ita nobis fieri posse videtur: videlicet, ut 4. pres-
 byteri ad locum, ubi quintus degit, & Episcopus residet, plebes
 suas de quatuor partibus adducere studeant, & unusquisque eo-
 rum decem panes, & dimidium modium vini, & Frisingam de
 quatuor denariis & pullos duos & ova decem, & modium unum de
 anona ad caballos in subsidium, benedictionis gratia præsentet E-
 piscopo, & similiter quintus, in cuius domo Episcopus residet,

„faciat; nec amplius ab eo exigatur, nisi forte ligna & utensilia in
 „opus ministerii commodet.“ Item Cap. V. dicitur, ut semel in
 „anno Episcopi hanc circumtionem tempore congruo faciant. Et
 „si amplius ministerium suum per dioecesim agere voluerint, hanc
 „tamen dispensam non amplius quam semel a presbyteris per annum
 „accipiant. “In Concilio Mogunt. sub Rhabano Anno 852. cele-
 „brato Ludovicus R. visitanti Episcopo portionem mansionaticam
 „determinat. Hicse commotus Hincmarus Rhemensis in Capitulo
 „de Anno 877. Archidiaconos suos alloquitur: vos, “ait ille, quan-
 „do rusticanas parochias commissas vel mecum, vel per vos circui-
 „tis, sicut & ego non graves sitis presbyteris in paratis quaerendis,
 „neque ducatis superflue vobiscum homines vestros proprios vel pro-
 „pinquos, per quos illos gravetis in cibo & potu, & fodra ad ca-
 „ballos, nec diu in mansionibus illorum presbyterorum immoremi-
 „ni, & si necessitas evoerit, ut in aliquo loco immorari debeatis,
 „sic disponite victualia vestra per circumstantes presbyteros, ut
 „nemini graves sitis, sicut nec ego sum presbyteris, per quas paro-
 „chias circumeo.“ Et in formulis promotionum episcopialium pe-
 „nes Baluzium T. 2. p. 624. Coepiscopum suum Hedenuplum ad-
 „monet, illique interdicit, ut sacerdotes per suam parochiam quoties
 „ad consignandos infantes egressus fuerit, ultra modum gravare mi-
 „nime debeat, nec summam collationis, qua sui praedecessores, qui
 „hoc bene misericorditer & sanctis constitutionibus executi sunt con-
 „venienter, contenti fuerunt, excedat, & de Capellis antiquius sub-
 „jectis Ecclesiis collationem exigat, sed principalis Ecclesia cum sibi
 „subjectis Capellis debitam & antiquius consuetam collationem conse-
 „rat.

Hæc obligatio ac jus petendi procuraciones transit in librum
 sextum decretalium, ubi in Capite de Censibus, adjectis quibus-
 dam moderationibus jus ipsum agnoscitur ac roboratur, & nonnisi
 modus prescribitur, quo exigi debeant. Et hæc dispositio J. Can.
 nec Concilio Lateranensi III. Can. 4. quo Episcopis tantum pro-
 hibetur, ne *sumtuosas* epulas quarant; nec Concilio Tridentino
 sublata est. Sessio XXIV. C. III. de Reform. huc spectare videtur:
 “Hic exposito sine visitationis prohibita omni simonia prætextu pro-
 cu-

„curationis forsitan exercenda ita statuitur: „Caveant Episcopi, ne
 „*inutilibus* sumibus cuiquam graves sint, neve ipsi aut quisquam
 suorum, quidquam procurationis causa pro visitatione accipiant,
 „*exceptis* tantum *viſtualibus*, quæ sibi ac suis frugaliter moderate,
 „que pro temporis necessitate erant ministranda. Sit tamen in op-
 „tione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab
 „ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum; an vero prædicta
 „*viſtuala* subministrare, salvo item jure conventionum.“ Hic jus
 & quantitas procurationum determinatur, jus ipsum eas exigendi
 „visitatoribus non denegatur, sed potius de novo confirmatur, cum ea-
 „rum vice *viſtuala* fungantur, quæ prohibitione generali expressè exci-
 „piuntur. Interim *viſtuala* hic in sensu juridico accepta non tantum
 „cibum & potum, alimenta naturalia, sed & civilia denotant, & sic &
 „sumtus visitationis a visitandis ex mente legis refarciendi erunt. Quoad
 „quantitatem procurationum, quæ in Concilio Tridentino Sess. cit. de-
 „terminatur, non nimium erit asserere, hanc Concilii dispositionem nos
 „in Germania plane non stringere, cum hæc res ad ejusmodi disciplinæ
 „capita pertinere videatur, quæ secundum Danielis Archiep. Mog. de-
 „clarationem in Germania non sunt acceptata, aut certe contraria con-
 „suetudine legitime abrogata. Episcopi igitur erit, modum dicere,
 „quo visitandi procurationes, ad quas ex jure communi tenentur, præ-
 „stare debeant: ejus erit pro circumstantiis quantitatem determina-
 „re, nisi falso adstruere vellemus ea, quæ in Conciliis generalibus cir-
 „ca disciplinam sunt statuta, ita inviolabiliter ab Episcopis acceptan-
 „da, & observanda esse, ut nulla mutatio, aut recusatio etiam iis
 „casibus, ubi ejusmodi decreta vel moribus, vel temporibus, vel ad-
 „iunctis & utilitati propriæ Ecclesiæ aperte repugnant, locum habeat.
 „Hinc & contradictio Capitulorum vel optio a Concilio ipsis asser-
 „ta vix attendenda est, nisi firmiorem pro se titulum allegare pote-
 „runt. Hæc dispositio Concilii, quod visitatores *viſtuala* in natu-
 „tura accipere teneantur, si velint visitandi, a tempore vitæ commu-
 „nis Canonicorum mutuata videtur, quo visitatores ad monasteria
 „Minister Canonicorum pervenerent, & tabula vel *viſtualibus* ab illis
 „subministratis contenti fuerunt.“ Sed hac vivendi ratione obsoleta
 „etiam visitatores *viſtuala* accipere non amplius tenentur, sed pro

more hujus ævi pecuniam pro mercede laborum jure exigent. Id quod Gregorius IX. jamdum sensitse videtur, cum Cap. 25. X. de censibus exactionibus & procurationibus ab isto modo subministrandi procurationes recesserit, & juxta facultates Ecclesiarum eas solendas esse statuerit.

Unicum adhuc hic liceat commemorare, opinionem eorum esse falsam qui cum Cl. Bœhmerno in J. can. Protest. T. 3. Tit. 39. §. 90. natales procurationum in tempora corruptæ Ecclesiæ incidere contendunt, cum ex ævo Merovingorum, ubi Ecclesia germanica vel francica vix nata & disciplina purissima fuit, eas viguisse demonstraretur; ex naturali potius æquitate, cui clariss. author justitiam procurationum in sua Ecclesia vigentium superstruxit, etiam in nostra Ecclesia eas exigendi jus descendere videtur: ex eo enim principio, qui fert commodum, debet ferre incommodum, Carolomanus etiam populum, qui confirmari debeat, ad procuraciones subministrandas coegit; cui adhuc & illud effatum Domini accedit, qui Evangelium annuntiant, etiam de Evangelio vivant, ad quod Carolus Calvus in suo Capitulari provocasse vidimus.

Paucis de juramento a visitandis exigi solito dicendum mihi est, ut illis responderi queat, qui Cap. 1. de censibus in sexto suffulti, illam exactionem contra jus esse clamitant, & hinc a visitandis recusari posse asserunt. Sed cum quælibet res ex proximo suo fonte dijudicanda sit, ex L.L. Imp. decidendum erit, quid de dispositione hujus Capituli juxta principia Ecclesiæ germanicæ habendum sit, & an juramentum a visitandis exigi possit, necne? Corpus J. can. enim tantum in subsidium deficientibus propriis legibus receptum est, (Zalwein T. 2 q. 4. C. 1. §. 3. p. 383.) & decretales, quæ continent ejusmodi paradoxæ & exodica, ut quidam mirentur, cur retineantur saltem abusivæ & obsoletæ, quum præstarent ad honorem Sedis R. ejusmodi compilationes oblivioni tradere. Ut autem de observantia exordiar, certum ac indubitatum est, per novem priora sæcula juramentum a visitandis exactum fuisse, id quod testatur Regino in tract. de disciplina ecclesiastica, ubi formam visitationis nobis reliquit "cum Episcopus suam diocæsin circumire voluit, Archidiaconum præmissit, qui convocata plebe Episcopi adventum annuntiare debuit, eam-

thedrales

„eamque admonuit, ut die præfixo omnes ad synodum veniant,
 „sub comminatione excommunicationis. Episcopus adveniens plu-
 „res ex plebe post congruam allocutionem evocabat, & *Sacramento*
 „*synodali* de manifestandis omnibus, de quibus interrogandi essent,
 „constrinxit, hoc juramentum allocutio Episcopi de vitando perju-
 „rio, & actualis visitatio exceptit:“ id quod in fine sæculi decimi
 adhuc exactum fuisse ex actis Conventus Episcoporum & Abbatum
 ad Cœnobium S. Galli Ord. S. Benedicti penes Harzheim T. 2. p.
 644. perspicuum est.

Visitationibus medio ævo raris vel saltem tumultuose factis hoc
 animadvertere liceat, hanc exactionem menti Concilii Tridentini
 haud repugnare (Sess. 6. C. 4. de Reform. in not.) & in formula Re-
 formationis ecclesiasticæ ab Imperatore præscriptam fuisse, ut se-
 quitur:“ in locis visitandis deligantur inprimis viri probi, boni no-
 „minis & fide digni quatuor aut quinque, aut plures secundum
 „cleri & plebis multitudinem, quibus conversatio cleri & populi, fa-
 „ma quoque vulgaris sit nota, qui & obstringantur *juramento* ad di-
 „cendum libere, audacter & secure, ira & odio, amore & affectio-
 „nibus pravis remotis ea, de quibus est visitator percontestaturus.“
 Hanc dispositionem Caroli V. Archiepiscopi Moguntini præcipue in
 cura habuerunt, & in omni Charta visitatoria Ecclesiæ
 Amoneburgensis 1571. & Cathedralis Paderbornensis juramentum
 præscribitur, & canonici de vitando perjurio monentur. In J. P.
 O. Art. VIII. §. 1. & Capitul. Nov. Art. I. §. 2. illi impingere,
 inde videntur, qui hoc jus Episcopi diocesan visitantis ex Capit. 1.
 de censibus in sexto infringere conantur. Omnes enim & singuli Ele-
 ctiores Principes Stat. Imp. R. in *antiquis* suis juribus, prærogativis,
 libertate, horumque omnium possessione vi hujus transactionis ita
 stabiliti, firmatique sunt, ut a nullo unquam quocunque prætex-
 tu de facto turbari possint vel debeant.

the.

thedrales, ut & exemptas transferunt, ibique visitatores cum instructione ad mentem Reformationis Carolinae concepta misere, ad temporalium administrationem quam maxime attendentes. Licet ad Chartam visitatoriam Anno 1609. Ecclesiae cathedrali Paderbornensi missam provocare. "Joannes Suicardus venerabilibus ac devotis, sincere Nobis dilectis praeposito Decano & Capitulo, totique Clero cathedralis Ecclesiae Paderbornensis salutem in Domino. Nos pro ea, quae summo P. Vicario Christi obstricti sumus obedientia (*) *proque pastorali cura*, quam pro statu Ecclesiarum & salute subditorum in provincia, quam dioecesi nostra gerere debemus, ad salutarem reformationem solerter intendentes; hanc Chartam visitatoriam & Reformationis articulos Deo adjuvante concepimus, vobisque insinuamus & publicamus, & sub obedientiae debito ac pœnis infra scriptis sedulo ab omnibus & singulis observari mandamus." (**). Sic & Joannes Philippus Anno 1655. sub Suffraganeo Erfordiensis jus, ut Reverendissimus Archiepiscopus in commissoriis dicit, visitandi, i. e. cognoscendi in spiritualibus & temporalibus per ecclesiasticas censuras, & multas coercendi, & omnia faciendi, quae ad reformationem obtinendam necessaria sint, in partibus Hassiae, Turingiae, Eichsfeldiae ac Saxoniae demandavit:

(*) Paulus V. S. P. Joanni Suicardo commissionem visitandi hanc Ecclesiae Cathedralis tanquam suffraganeam detulit.

(**) In hac visitatione inter alios duo articuli, qui principia Sæc. Carolingici sapiunt, notari merentur, puto Art. XI. & XXI. in illo enim Canonice Ecclesiae cathedralis venatio interdicitur, cum sic rem prohibitam exerceant, quippe Clericis venari & canes venaticos alere sacris canonibus interdictum est. "Quod & sub Carolingicis, Clericis sepiissime prohibetur, vid. Capitulum Pippini Principis 744. Cap. 3. Capitulum Karoli M. 769. Cap. 3. Capitulum 802. f. 19. In Art. XXI. monemus, ut non amplius holoserica capitis tegmina gestent, sed bireta ex lana confecta rotunda & quadrata, togis utantur longis in civitate, relicis palladiis & gladiis, nisi forte aliquo sint profecturi. Vestes etiam & caligas non deferant coloratas aut militares, ne pedes in diversis ponere videantur, Trid. Conc. Sess. 14. C. 6. unum in divinis, alterum in carnalibus." De longa & thalari veste Clericorum vid. adnotationes ad formulam Reform. tit. de disciplina Cleri, in Diss. cit. formulam Reformationis ecclesiasticae &c. quibus citationibus addi adhuc potest Reformationem gütter Polizer, N. A. zu Augsburg 1530. tit. XVII. §. 5.

vit: imo & in ipsa monasterii Schwarzacensis historia propter per-
 versam bonorum ecclesiasticorum administrationem Abbates a Me-
 tropolita depositos fuisse, exempla haud desunt, sic & in actis visi-
 tationis metropoliticae dicti Monasterii de Annis 1572. & 1543. le-
 gitur, Abbates Joannem Casparum, ut & Jacobum puncto dilapi-
 dationis ab ordinatu episcopali depositos ad metropolitam appel-
 lasse, qui innocentia Joannis Caspari plene cognita hunc absolvit,
 alterum vero, Jacobum puto, ut culpabilem ad resignandum ade-
 git. Recentius quoddam de 1761. exemplum depositi cujusdam
 Abbatis hujus monasterii prostat: Bernardo Abbati ex capite dila-
 pidationis a visitatione Argentoratensi Coadjutor ponebatur, donec
 ipse per viam resignationis penitus remotus fuerit. (*)

Quid idem Reverendissimus Archiepiscopus ratione Legato-
 rum summi Pontificis senserit, & quam potestatem in Archidiece-
 si Moguntina exercere potuerint, optime ex ejus mandato de 1618.
 ad officialem Moguntinum ac sigilliferum elucescit. Extractus hu-
 jus mandati in Archivo asservatus hic est: "Ihr werdet ersehen
 haben, aus des Päpstlichen Nuntii Schreiben, das der P. Genera-
 lis Dominicanorum zur Visitation seiner Klöster kommen wird.
 Dieweilen euch selbst wissend, das bey Unserem Erzstift *jederzeit*
 herkommen, das ohne wirkliche Präsenz Hilf und Beywohnung
 Unserer geistlichen Officianten dergleichen ausländische Patres, sie
 seyden Ordens oder Profefsion, welcher sie immer wollen, ad visi-
 tandum vel reformandum nicht zu lassen, sondern mit Unsfern als
 des unmittelbaren Ordinarii verwisen, allenthalben zu handeln,
 und ihre Kommission abzulegen angewisen zu werden pflegen.

Hierum und damit alle unweigerliche inconvenientien verhü-
 tet und abgeschnitten bleiben, als hat Uns für gut und rathsam an-
 gesehen, über und neben dem, was wir schon allbereit in jüngst
 verwichenen Monat Aprilii auf gleichmäfsig erfolgte Denunciation
 des P. Generalis Cisterciensium, an dich Unseren Vikarium und
 Siegler zu Mainz befehlend gelangen lassen, euch solches Her-
 G kon -

(*) Pro memoria an die unter ihrem allerhöchsten Oberhaupt versammelte höchste und
 nobelste R. Stände S. 65. 66. und die R. Religionsbegebenheiten vom Jahr 1792.
 S. 494.

kommens zu dem Ende zu erinnern, damit Ihr Euch uf Ankuñft erst gedachten P. Generalis Dominicanorum darnach zu richten; und, wo nicht der ganzen Visitation, doch dem Anfange und vornehmsten Actibus in unserm Namen Kraft dieses beyzuwohnen haben möget. Edictum, quod certissime ad monumenta libertatis Ecclesiae Moguntinae referendum est; huc & dispositiones Anselmi Casimiri de Anno 1631. respectu Cisterciensium in Eichsfeldia independentiam a Commissariatu praetendentium, ut & relatio 1623. facta, in Visitationssachen des Klosters Oberilmstadt in der Wetterau spectare videtur, ubi scribitur: Auf Befehl Euer Kurf. Gnaden hab ich am abgewichenen 28ten April praeposito und Conventui E. K. Gn. gnädigste Meynung nebst Dero gnädigstem Kreditiv- und Befehl schreiben vorgetragen.

Darauf sich Anfangs zwar die Seniores beschweret: allegantes Capitulum de Visitationibus in libro statutorum sui Ordinis, nullam inquisitionem vel visitationem (absentibus) ordinariis quod visitatoribus admittere possent, vel citra culpam & praedudicium auderent. Doch auf Ableinung und gründlich Bericht E. K. Gn. gnädigsten Intention sich endlich in Unterthänigkeit submittiret." Sie & Joannes Philippus ad monasterium Erbacense rescripsit: Lieber Andächtiger! Uns ist äußerlich vorgekommen, ob sollten die Directores des Zistercienser Ordens vorhabens seyn, in Unserem dir anbefohlenen Kloster Erbach eine Visitation vorzunehmen.

Wenn Wir nun in dem Orden die Vornehmung dergleichen neuerlichen Visitation ohne Unsern Vorbewußt und Konsens in in Unseres Erzstifts Kloster nicht zulassen können, als ist Unser gnädigster Befehl, solche alsbald abzuweisen. Datum zu S. Martinsburg in Unserer Stadt Mainz 14. Julii 1657.

Nunc tota fere Reformationis Carolina formula adimpleta existit: Ecclesiae suffraganeae ut & exemptae visitatae fuere, supererant adhuc Ecclesiae cathedrales; igitur Joannes Philippus admonitione papali incitatus ad Capitulum summum metropolitanum sese convertit, & visitationem in spiritualibus ut & temporalibus 1656. decernit: "Liebe Andächtige! Demnach die Päpstliche Heiligkeit aus tragender höchsttrühmlicher Sorgfalt, zur Beförderung der Ehre Gottes und des geistlichen Standes, ein folgentlich der ganzen christ-

christlichkatholischen Religion, und derer Glieder und Angehörigen Aufnehmen und Wohlwesen aller Erz- und Bischöfen in Deutschland absonderlich sowohl, als sonst in der ganzen Christenheit wegen einer allgemeinen durchgehenden Visitation aller Stifter, Klöster, Kirchen, Pfarreyen, Schulen, Hospitalien und anderer geistlichen Foundationen solchen Befehl ergehen lassen, wie der Beyschluss vermag. Und dann Uns Kraft tragenden Erzbischöflichen Amts solchem nicht weniger als schuldigstermassen gehorffentlich nachzukommen, in alle Weege obliegen und gebühren will, gleichwie vernemmen, das allbereit auch von mehrentheils andern Erz- und Bischöfen dergleichen wirklich, oder doch dieselbe solches zu vollziehen anoch im Werke begriffen seye. Also sind Wir auch dem Zufolge in Unserm Erzstift Mainz ein gleichmäsiges verriichten zu lassen vorhabens, zumal aber gegen bevorstehendes Generalkapitel omnium Sanctorum bey Unserm Domstift, allhie sothane Visitation selbst vorzunehmen entschlossen, und haben euch solches hiemit zu eurer nachrichtlichen Wissenschaft und dem Ende gnädiglich verhalten wollen, damit gegen selbige Zeit ihr euch auch in Person allhier nicht allein einfindet, sondern auch inzwischen von selbst mit Bestellung des obliegenden Gottesdienstes, und sonst solchen Anstalt und hiezu nöthige Bereitschaft machen möget, aufdas man hierinn desto weniger Bemühung haben werde: und sind euch beneben mit Freundschaft, Gnaden und allem Guten wohlgewogen. Mainz den 2ten Sept. 1656.

Quam visitationem revera peractam fuisse aliud in Archivo aservatum rescriptum ejusdem Archiepiscopi de Anno 1658. ad Capitulum metropolitanum testatur, quo simul intentionem suam, hospitalia ad Ecclesiam metropolitanam pertinentia visitandi, aperit, eique eorum administratores eo adigere injungit, ut exactas circa administrationem temporalium rationes redderent. Liebe Andächtige! Ihr erinnert euch anoch guter Massen, wasmassen die von Ihero Päbftlichen Heiligkeit auferlegte Visitation albereit bey hiesigem Unserm Domstift auch andern Stiftern und Klöstern *wirklich vorgenommen und verrichtet* worden; Weil nun unter solchen geistlichen Stiftungen auch die Hospitalien mitbegriffen sind, als gefinnen Wir an euch hiemit freundgnädiglich, den Pflegerverwaltern

G 2 aufse-

auflegen zu lassen, Uns die Hospitalrechnung einzuliefern, und verbleiben &c. Mainz den 16ten 8bris 1658.

§. XIX.

CAPITULATIO NOVISSIMA JOSEPHI II.

Reliquis hujus & sequentis Sæculi XVIII. vifitationibus, quæ ad mentem hæcenus per Imperium ufitatæ obfervantiæ inftitutæ fuere transmissis ad Capitulationem noviffimam tranfeamus, qua Imperator nec non Status obfervantiam præftabilitam tacito confenfu corroborare videntur. Exprefsis ibi (*) verbis afseritur: „Noch auch die Erz- und Biſchöfe im R. wenn wider dieſelbe von denen ihnen untergebenen Geiſt- und Weltlichen etwa geklagt werden ſollte, wenn zumalen derſelbe *paſtorali authoritate* zu Verbesserung und Vermehrung des Gottesdienſtes, auch zu Conſervation und mehrer Aufnahme der Kirchen wider die ungehorſame und üble Haushalter verfahren hätte, mit monitoriis, interdictis, declarationibus cenſurarum übereilt oder beſchwert werden möchte &c. &c.“

Niſi verbis eorumque contextui vim inferre quis velit, tacitam ibi totius Imperii agnitionem præmemorata obfervantiæ latere, fatebitur: quomodo enim Status Imperatori proponere potuiſſent, ut ſeſe impediturum ſponderet, ne Epiſcopi vel Archiepiſcopi in poſſeſſione juris, quod ut cum adverſariis loquar, ipsis non competit, turbarentur, & a ſummo Pontifice ſeu Curia Romana litteris informatoriis haud decretis, mandatis gravarentur? Jus iſtud ex obfervantia Epiſcopis Germaniæ competere, Statibus indubium exitit; & ne querela forſitan ab æonomo ob malam bonorum eccleſiaſticorum adminiſtrationem depoſito, ad ſummum Pontificem delata, in exercitio juris iſtius paſtoralis impedirentur, curam tantum geſſiſſe videntur; unde & regulam illam generalem a tribunalibus Imperii ſemper obſervandam, ſi lis Dominum territorialem

(*) Art. XIV. §. 2.

lem inter & subditos (*) versatur, ad hunc casum trahere profpero successu tentabant.

Hæc quoque indubia forent, nisi Episcopi Germaniæ plures sustinerent personas, unde dubium oriri potest, annon Capitulationis verba: "Wider die Ungehorsame und üble Haushälter verfahren hätte." De Episcopis tanquam Dominis territorialibus intelligenda sint. Sed si regulas, juxta quas diversæ ejusmodi qualitates a se invicem discernendæ veniunt, perlustramus, (**) qualitatis tantum episcopalis contemplatione spiritum istum Capitulationi insertum fuisse, facillime cernitur. Pastoralis enim autoritatis mentio fit, & ut Episcopis illibata remaneat, statuitur; quis autem ignorat, illam ex principiis Catholicorum Hierarchicis superioritati territoriali minime adharere, sed soli qualitati episcopali adnexam esse? solos Episcopos positos esse regere Ecclesiam Dei? licet igitur verba ipsa nil expresse de jure Episcopi Germaniæ circa temporalia suæ Ecclesiæ statuunt, series tamen, eorumque contextus de veritate ista quemcumque plene convincit. (***) Eadem quoque principia in Concluso supremi Imperii tribunalis aulici penes Fabri N. St. T. 19. p. 416. circa potestatem Episcopi Germ. intuitu temporalium Ecclesiæ visitandæ, nec non in innumeris gloriosissimi nunc quoque regentis Archiepiscopi Electoris immortalis FRIDERICI CAROLI JOSEPHI Chartis visitatoris deprehenduntur: qui & de muneris gravitate, ejusque ambitu (*) persuasus ad suffraganeatus

G 3

(*) R. Imp. nov. §. 105.

(**) Hertius de uno homine plures sustinente personas.

(***) Le Droit des gens p. Mr. Vallet Liv. 2. C. XVII. §. 276. il faut chercher quelle a été la pensée de Ceux, qui (traité) l'ont dressé, & l'interpréter en conséquence. Brauer's Abb. sur Essl. des B. §. 3.

(****) Vid. THOMASSIN. L. cit. T. 1. P. 1. Liv. 1. Ch. XLVI. n. IX. & Ch. XLVII. n. v. Le Dernier des pouvoirs du metropolitain, consiste dans la visite de la province, Le Pape Boniface declara, que selon la Constitution d'Innoent IV. l'archevêque pouvait visiter sa province, quoique les évêques ne fussent coupable d'aucune negligence, vid. Cap. fin. de Censibus in 6to Rom. Eccl.

neatus descendere quoque dignatus, & 1778. Abbatia Schwarz-
 zensis Argentoratensis Episcopatus Monasterii visitationem decre-
 vit, (*) quæ juxta principia superius ex LL. Imp. scriptis ac non
 scriptis ut & speciali ibi vigente observantia deducta spiritualia,
 nec non temporalia ejusdem monasterii investiganda ac reformanda
 suscepit, ad mentem Capitulationis Cæs. novissimæ virga pastoralis
 contra Abbatem dotis suæ Ecclesiæ dilapidatorem procedens, eum
 ut indignum deposuit, & vi Art. I. §. IX. ejusdem legis Imp. fun-
 damentalis ad summam in Imp. potestatem legislativam recursum
 sumit, ad infringendas Camera: Wetzlarientiæ sententias ac præ-
 tensiones (**) juribus Archiepiscoporum Germaniæ ex legibus
 quæ

(*) Scripta præcipua in hac materia edita sunt. I. Copia des furm. Refursschreiben
 an die allgemeine Reichsversammlung 17. Jenner 1782. II. pro Memoria an die
 unter ihrem allerhöchsten Oberhaupt versammelte höchste und hohe Reichskände.
 II. Copia kurmainzischen Erlases an das kaiserliche und Reichskammergericht 25ten
 Jenner 1782. III. vorläufige Beleuchtung des Inhalts der von dem kaiserlichen
 und Reichskammergericht an Sr. kurfürstl. Gnaden von Mainz erlassenen Antwort
 IV. Kurze Beleuchtung des Official-Berichts des kaiserlichen und Reichskammerger-
 richts an kaiserliche Majestät. V. Widerlegung der in den sogenannten Anmerkun-
 gen über das erzbischöflich Mainzische Refurs pro Memoria vorkommende Stellen,
 als im Nachtrag zu dem obenmähigen Unterricht in Sachen P. Paul Heim, und
 Weda Dilg etc. 1783. Vid. deutsche Staatskanzley des Herrn Hofrat hDreus. 1. 3. V.
 S. 187. 182.

(**) Illustres hujus tribunalis Imperii prætensiones in eo sunt: a) Daß die Untersuchung
 der kaiserlichen Temporalien nicht dem Erzbischofe als Metropolitane, sondern dem
 k. Reichsgerichte allein gebühre. S. Official-Bericht S. 49. und Inhalt der von
 dem k. K. Kammergericht an Sr. kurfürstliche Gnaden erlassenen Antwort. S. 1.
 b) Daß Kurmainz bey dem circa claustralia vel disciplinaria zu publicirenden Ver-
 scheidens etwa circa temporalia dieses Klosters zu verfügen, entscheiden sollen, s. Me-
 furs Prom. S. 47. S. 17. c) Daß die ohne Vorwissen des kaiserlichen Kammerger-
 richts publicirten so vorzeitig als incompetenten Erzbischöfliche Distaktions-Erkent-
 nisse quoad spiritualia noch zur Zeit nicht zu vollziehen quoad temporalia aber null
 und

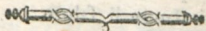
quæstis derogantes, ad confatus ecclesiasticos a similibus judicatis
 in futurum muniendos, & ad jura illa antiqua, ac libertates statuum
 ecclesiasticorum, in quarum possessione tot Imperii sanctionibus con-
 firmantur, contra supremi Imperii tribunalis conatus, in perpetuum
 vindicandas.

und nichtig seyen, ih. §. 50. C. 12. von der Absicht dieser neu aufgestellten Grund-
 sätze s. Beleuchtung des Official-Berichts C. 60. und die oben angezogene neueste
 Religionsbegebenheiten von Gießen von 1783, C. 458. per totum.

THESES
EX
UNIVERSO JURE.

- 1) Genti in gentem nulla competit potestas.
- 2) Casu, quo gens genti fidem datam frangit, alteri liberum est, vel fidem eidem frangere, vel illam ad fidem fractam refarciendam compellere.
- 3) In Ecclesia necessario existit potestas ecclesiastica, sive jus facrorum.
- 4) Pontifex tenetur beneficia in curia vacantia intra mensem a die vacationis computandum conferre.
- 5) Episcopi Germaniæ æque ac S. Pontifex resignationes in favorem recipere possunt.
- 6) Unio prolium ex solo jure germ. decidenda est.
- 7) Filiæ illustrium masculo a successione avita, omiſſa etiam renunciatione ipſo jure excluduntur.

* 9) Le-

- 8) Legitimus per subsequens matrimonium in feuda succedit, non item legitimus per rescriptum principis.
- 9) Integrum feudum Imp. a Statu Imperii absque Imperatoris consensu oppignorari nequit.
- 10) Omnis avtodikis in causis politicis, & religionis inter Status Imperii regulariter prohibita est.
- 11) Cuilibet Statui Imperii competit jus fœderum inter se, & cum exteris salva Imperii salute.
- 12) A sententia supremorum Imperii tribunalium recursus ad comitia indistincte haud licet.
- 13) Per æqualitatem Art. V. §. 1. P. W. stabilitam æqualitas omnimoda, illimitata, universalis intelligi nequit.
- 14) In causis religionis protestantium processus valide decernuntur.
- 15) Qualitas suffragii in comitiis a personali ipsius Status mutatione religionis dependet.
- 16) Dominis territorialibus Catholicis in subditos protestantes jurisdictione ecclesiastica competit.
- 17) Jus introducendi simultaneum innoxium ad jura Statuum Imperii referendum.
- 18) Jus eundi in partes in causis politicis haud obtinet.
- 19) Domino territoriali competit jus transplantandi subditos, qui exercitium religionis in anno normali non habuerunt.

- 20) B. F. possessor tenetur restituere fructus virtualiter extantes.
- 21) Per pactum, ne evictio præstetur, venditor tantum liberatur a præstatione illius, quod interest.
- 22) Uxor ratione dotis præfertur omnibus etiam expressam hypothecam anteriorem habentibus.
- 23) Successor singularis ex locatione antecessoris sui non tenetur, sed conductorem expellere potest.
- 24) Illi, contra quem ex hypotheca speciali agitur, competit beneficium excussionis.
- 25) Remedium revisionis adversus sententiam ter conformem in Camera Imp. locum habet.
- 26) Judex Camerae Imp. gaudet voto decisivo in casu parium.

- 20) B. T. postior tenetur resistere factis violentis etiam si
 21) Per pactum, ne evadit praesentem, venditor tantum libere
 in a praesentem illius, quod interit.
 22) Uxor ratione dotis praesentem omnibus etiam expressis h
 potestatem antea non habentibus.
 23) Succesor singularis ex locutione antea non tenet
 in, sed eductorem expressis potest.
 24) Illi, contra quos ex hypotheca specialis agitur, non est de
 notitia excusanda.
 25) Remedium revivendi adversus sententiam per consuetudinem in
 Camera Imperialis habet.
 26) Index Camerae Imp. contra veto habetur in eisdem partibus.

ULB Halle
006 398 782

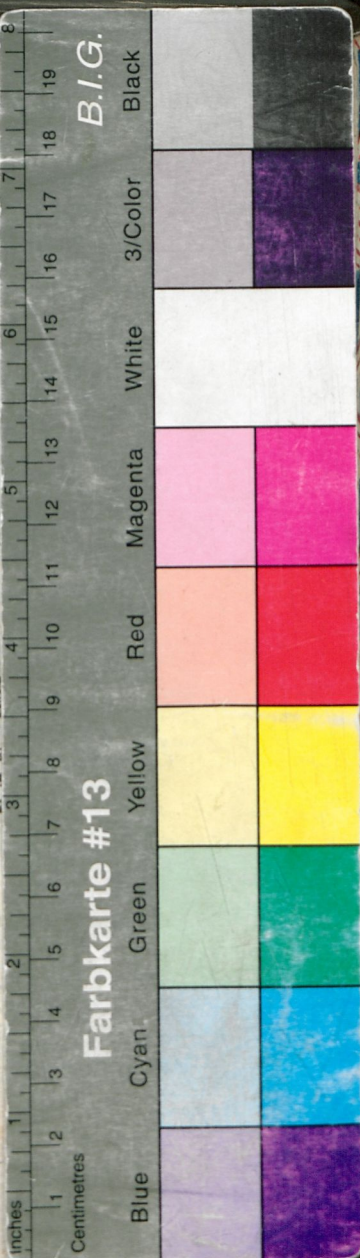
3

vd 18

157
DISSERTATIO

INAUGURALIS JURIDICA

DE

JURE VISITANDI ECCLESIAS

Quoad temporalia Episcopis Germaniæ

ex observantia competente

1785, 6

9

382

QUAM

P 382
UNA CUM SELECTIS EX OMNI JURE THESISIBUS
EX INDULTU INCLYTÆ FACULTATIS JURIDICÆ
IN ALMA UNIVERSITATE MOGUNTINA

SINE PRÆSIDE

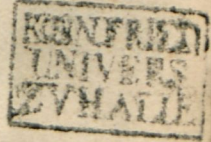
PRO SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS & PRIVILEGIIS
RITE CONSEQUENDIS PUBLICÆ ERUDITORUM CENSURÆ
SUBMITTIT

FRANCISCUS JOSEPHUS IGNATIUS DE LINDEN,

CAN. DOMICELL. AD S. S. PETRUM & ALEXANDRUM
ASCHAFENBURGI

AUTHOR & RESPONDENS.

DIE JANUARIJ MDCCLXXXV.

MOGUNTIAE,

Ex Typographia Elect. Aul. Acad. privil. apud Joan. Joseph. Ales,
Hered. Hafner. 1785.